

KUTATÁSI BESZÁMOLÓ

A budapesti 8-10. évfolyamon tanuló diákok alkohol- és egyéb drogfogyasztási szokásairól

Az adatfelvétel a 2007. évi ESPAD kutatás keretében készült

A kutatás a Budapesti Corvinus Egyetem Szociológia és Társadalompolitika Intézete és az
ECHO Survey Szociológiai Kutatóintézet együttműködésével készült

A kutatás vezetője, és a beszámolót készítette: Elekes Zsuzsanna
Budapesti Corvinus Egyetem Szociológia és Szociálpolitika Intézet

Közreműködő kutatók: Domokos Tamás, Mahler Balázs
ECHO Survey Szociológiai Kutatóintézet

A budapesti adatfelvétel finanszírozója: Szociális és Munkaügyi Minisztérium

1. A kutatás célja	3
2. A kutatás módszertani háttere.....	5
2.1. Nemzetközi pretest eredményei	5
2.2. Hazai pretest eredmények	6
2.3. Minta	8
2.3.1. Célpopuláció.....	8
2.3.2. Mintavételi keret.....	8
2.3.3. Rétegzés és előtorzítás.....	9
2.3.4. Mintavételi eljárás	10
2.3.5. Végső minta nagysága és a mintavételi hiba	12
2.3.6. Súlyozás.....	13
2.3.7. Minta illeszkedése	14
2.4. Válaszadási megbízhatóság	15
3. Eredmények	18
3.1. Dohányzás.....	18
3.1.1. Elterjedtség	18
3.1.2. Trendek.....	20
3.2. Alkoholfogyasztás	23
3.2.1. Az alkoholfogyasztás főbb prevalencia értékei	23
3.2.2. Az alkoholfogyasztás főbb prevalencia értékiben bekövetkezett változások	25
3.2.3. Italfajtánkénti fogyasztás	28
3.2.4. A fogyasztásban bekövetkezett változások italfajtánként.....	30
3.2.5. Az utolsó fogyasztási alkalom jellemzői	33
3.2.6. A nagyivás és lerészegedés főbb mutatói	34
3.2.7. A nagyivás és a lerészegedés elterjedtségében bekövetkezett változások	37
3.3. Egyéb drogok.....	41
3.3.1. Elterjedtség	41
3.3.2. Szerenkénti életprevalencia értékek.....	47
3.3.3. Szerenkénti havi prevalencia értékek	49
3.3.4. Trendek.....	50
3.4. Attitűdök.....	56
4. Összegzés.....	60
Irodalom.....	63
1. számú melléklet – Regionális szeminárium.....	65
2. számú melléklet –Fókuszcsoporth-kérdőív elemzés (Mahler Balázs).....	67

1. A kutatás célja

Az Európai iskolavizsgálat a fiatalok alkohol- és egyéb drogfogyasztási szokásairól (European School Survey Project on Alcohol and other Drugs – ESPAD) 1995-ben indult azzal a céllal, hogy a fiatalok fogyasztási szokásairól rendszeresen – 4 évenként – ismétlődő, időben és nemzetközileg összehasonlítható adatokat gyűjtsön. A program legfontosabb hosszú távú célja, a fiatalok fogyasztási szokásaiban bekövetkezett változások mérése, az országoként eltérő trendek összehasonlítása. Az első adatfelvételre 1995-ben került sor 26 európai ország részvételével (Hibell et al 1997., Elekes, Paksi 1996, Elekes 1997). Az 1999. évi második adatfelvételben 30 európai ország vett részt (Hibell et al 2000, Elekes, Paksi 1999, 2000, Elekes 1999, Elekes 2000, Elekes 2004a, Elekes 2004b, Bjarnasson et al. 2003) a 2003 évi adatfelvétel pedig már csaknem valamennyi (35) európai ország részvételével történt (Hibell et al 2004., Paksi, Elekes 2003, Elekes 2005a.). 2007-ben egy olyan kutatássorozat negyedik hullámára került sor, amely kutatás eredményei nemzetközi szakmai körökben elismertek, és a témával foglalkozó nemzetközi szervezetek is kimagasló jelentőségűnek tartanak.

Valamennyi ESPAD-kutatás a The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs (CAN) szervezésében, az Európa Tanács Pompidou Csoportja, valamint a European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) eszmei támogatásával készült. Valamennyi Magyarországi kutatás a Budapesti Corvinus Egyetemen készült, a kutatásokat az OTKA (T018241, T025903, T037395), valamint az Egészségügyi Minisztérium, ISM, ICSSZEM finanszírozta.

A 2007 évi adatfelvétel a Budapesti Corvinus Egyetem Szociológia és Szociálpolitika Intézete és az ECHO Survey Szociológiai Kutatóintézet együttműködésével készült. A 2007. évi adatfelvételt az OTKA (K60709) és a Szociális és Munkügyi Minisztérium támogatta.

A 2007. évi kutatás célja elsősorban az volt, hogy továbbra is nyomon kövesse a rendszerváltás utáni Magyarországon a fiatalok alkohol- és egyéb drogfogyasztási szokásaiban bekövetkező változásokat, értelmezze, vizsgálja a fiatalok véleményében, droggal és alkohollal kapcsolatos attitűdjében, értékeiben bekövetkezett változásokat, a drog- és az alkoholfogyasztás indítékait, elemezze és értelmezze a leginkább veszélyeztetettek szocio-demográfiai jellemzőit. Az évtizeden átnyúló kutatássorozat választ adhat arra a kérdésre, mennyire tartós az a romló tendencia, amely Magyarországon és a többi

rendszerátváltó országban egyaránt megfigyelhető a fiatalok fogyasztási szokásaiban. Igaz-e az a feltételezés, mely szerint csupán egy felzárkózási folyamatról van szó – elsősorban a tiltott drog fogyasztás területén – Európa többi országához, vagy inkább megőrzik ezek az országok eddigi fogyasztási szokásaikat (ez utóbbit támasztja alá az úgynevezett pótszerek kiugróan magas aránya a volt szocialista országokban). A 2007. évi ESPAD kutatásban való részvétel tehát lehetőséget adott egy hosszabb időszak változásának nyomon követésére, és a változások nemzetközi kontextusban való értelmezésére. Különösen fontos ez azért, mert bár a statisztikai adatokon alapuló becslési módszerek is igen elterjedtek a fejlett világban a drog- és alkoholfogyasztás alakulásának mérésére, Magyarországon a kábítószer-fogyasztásra vonatkozó statisztikák még mindig csak korlátozottan alkalmasak a valós helyzet becslésére, sokkal inkább tükrözik a drogpolitikában és a statisztikai rendszerben bekövetkezett változásokat, mint a tényleges helyzetet. Az alkoholfogyasztással kapcsolatos közvetett indikátorok - bár hosszabb távon megbízhatóbbak -, éppen az utóbbi években mutatnak olyan ellentétes tendenciákat, amelyek megnehezítik az alkoholfogyasztásban bekövetkezett változások értelmezését (Elekes 2002).

A jelen beszámolóban ismertetésre kerülő *budapesti adatfelvétel*, a fővárosi 10. évfolyamos diákok felülreprezentálásának köszönhetően lehetővé teszi egyrészt a fővárosi adatok önálló elemzését, másrészt az ESPAD-időszakon túlnyúló trendek vizsgálatát. Mivel Budapesten már 1992-ben is készült a középiskolák 11. évfolyamán az ESPAD kutatásokkal összehasonlítható adatfelvétel, majd az ESPAD-évek között is készültek az ESPAD-standardokat használó adatfelvételek, így a 2007. évi fővárosi vizsgálat lehetővé teszi, hogy a fiatalok fogyasztási szokásaiban bekövetkezett változásokat közvetlenül a rendszerátváltást követő időszaktól, immár másfél évtizeden át vizsgálhassuk.

2. A kutatás módszertani háttere

Az adatfelvételre 2007 márciusában került sor önkitöltős osztályos lekérdezés formájában. A kérdőív az ESPAD kötelező kérdésein kívül az ESPAD választható modulok néhány kérdését használta.

A 2007. évi adatfelvételt a korábbi hagyományoknak megfelelően 2006-ban megelőzte egy programértekezlet a résztvevő 39 ország kutatásvezetője részvételével, valamint régiók szerint szervezett regionális szemináriumok. A Közép-Kelet-Európai régió szakemberei (Csehország, Szlovákia, Horvátország, Szlovénia, Bulgária, Szerbia, Macedónia, Magyarország) a Budapesti Corvinus Egyetemen tartották összejövetelüket. A regionális szeminárium programját az 1. melléklet tartalmazza.

Az adatfelvétel előkészítésével kapcsolatos szokásos egyeztetéseken túl kiemelt szerepet kapott a 2006. évi megbeszélések során az előző három adatfelvételben használt kérdőív jelentős módosítása.

A kérdőív módosításának szükségessége azért vetődött fel, mert az idők során a kötelező kérdésblokkok egyre hosszabbak, a diákok számára egyre unalmasabbak és ennek következtében egyre nehezebben kitölthetőek lettek. Az évek során végzett kisebb-nagyobb bővítések a kérdéseket egyre kevésbé áttekinthetővé tették, és számos országban veszélyeztették a diákok kitöltési hajlandóságát.

A hosszú viták után többségi szavazással elfogadott módosított kérdőív 2006 őszén 6 országban került kipróbálásra oly módon, hogy ugyanabban az osztályban az egyik diák a régi, a másik pedig az új kérdőívet használta.

2.1. Nemzetközi pretest eredményei

A nemzetközi próbakérdezések eredményei a következőket mutatták:

A dohányzás, az alkohol- és cannabis fogyasztás fő mutatói, valamint az első fogyasztás életkora a legtöbb országban nem mutatott szignifikáns különbséget a két kérdőívben.

Jelentős különbségeket mutatott a lerészegedésre vonatkozó kérdés, amely az új kérdőívben alacsonyabb prevalencia értékeket eredményezett.

Szintén alacsonyabb értékeket eredményezett az új kérdőív az utolsó alkalommal fogyasztott alkohol mennyiségére vonatkozóan.

Szignifikánsan alacsonyabb arányokat, és több „nem tudom” választ eredményezett a hozzáférésre vonatkozó kérdések megváltozott helye az új kérdőívben.

Az új kérdőívben használt dummy drog „netalin” szignifikánsan nagyobb fogyasztási arányt eredményezett, mindet az eddig használt „relewin”.

A fenti problémák ellenére az új kérdőív elfogadásra került, azzal, hogy a résztvevő országok saját lehetőségeik (nagyobb próbakérdezés, régi és új kérdések párhuzamos kérdezése stb.) szerint próbálják biztosítani a problémás kérdések összehasonlíthatóságát a korábbi adatokkal. Az új kérdőív megőrizte a korábban is használt *relevint* dummy droggént.

2.2. Hazai pretest eredmények

A nemzetközi próbakérdezés alapján a magyarországi adatfelvételt is a korábbiaknál részletesebb, és nagyobb próbakérdezés előzte meg. Az ország különböző régióiból választott összesen húsz osztályban végeztünk a nemzetközi próbakérdezéshez hasonló pretestet. Összesen 446 diák vett részt a próbakérdezésben oly módon, hogy azonos osztályon belül az egyik a régi, a másik az új kérdőívet töltötte ki.

A két kérdőív eltérő eredményinek részletes értékelését és a kérdőív változtatásnak az országos eredményekre gyakorolt hatását az országos adatok feldolgozásakor végezzük el. A kérdőív véglegesítésekor azonban figyelembe vettük az eredményeket oly módon, hogy az ESPAD koordinátorai ajánlását elfogadva, az új kérdőívben megtartottuk a lerészegedésre vonatkozó kérdés régi és új változatát egyaránt.

A következő táblázat a régi és új kérdőívekre kapott fontosabb prevalencia értékeket mutatja:

Főbb prevalencia értékek a régi és új ESPAD kérdőívekre kapott válaszok alapján

Prevalencia értékek	Új kérdőív		Régi kérdőív
<i>Dohányzás</i>			
Életprevalencia	71,6		62,4
Havi prevalencia	40,2		34,1
<i>Alkohol</i>			
életprevalencia	94,7		94,0
Éves prevalencia	89,6		86,3
Havi prevalencia	64,9		62,4
Sör havi prevalencia	40,2		34,1
Bor havi prevalencia	66,5		63,9
Tömény havi prevalencia	53,5		58,6
<i>részegség</i>	<i>Új kérdés</i>	<i>Régi kérdés</i>	
életprevalencia	58,0	63,1	70,2
Éves prevalencia	46,6	49,8	56,8
Havi prevalencia	25,3	34,2	33,8
<i>Nagyivás</i>			
Havi prevalencia	49,1	47,8	37,3
<i>Egyéb drogok</i>			
marihuána	12,2		15,8
ecstasy	4,8		3,7
amfetamin	5,9		4,7
Alkohol+gyógyszer	15,4		15,9
Patron; lufi	6,1		7,4
Nyugtató recept nélkül	7,4		7,4

A próbakérdézet kiegészítettük 5 osztályban végzett fókuszcsoportos vizsgálattal is, amely során a kérdőív tartalmi és formai véleményezését kértük a diákoktól, valamint vizsgáltuk együttműködési hajlandóságukat. A fókuszcsoportos vizsgálatok eredményei alapján megállapíthatjuk, hogy *a diákok együttműködési hajlandósága jó volt*, a beszámoló alapján a legtöbb helyszínen a diákokkal jól lehetett közösen dolgozni, véleményeikről számot adtak, érdeklődtek a kutatás iránt, és *nem érezték magukat fenyegetve, nem féltették anonimitásukat*. Formailag, tartalmilag és a megérthetőség szempontjából a diákok hasonlóan értékelték a régi és az új kérdőívet.

(ld. 2. számú melléklet).

2.3. Minta¹

2.3.1. Célpopuláció

Az elméleti célpopuláció (tehát a tanulóknak az a része, akikre az adatfelvétel vonatkozik) a 2006/2007-es tanévben budapesti oktatási intézményben² általános és középiskolákban nappali tagozaton 8., 9 és 10. évfolyamon tanuló diákok összessége. A középiskolai képzés alatt a gimnáziumi, a szakközépiskolai és szakiskolai képzést értettük. A mintavételi keretből kizártuk a speciális szakiskolai képzésben résztvevőket és a válaszadást ellehetetlenítő fogyatékossgal (látás sérültek, értelmi sérültek) bíró osztályokat. Azon sérült tanulókat, akik ép osztályközösségben inkluzív oktatásban részesülnek technikai okokból nem zártuk ki a mintavételi keretből. A nemzetközi besorolás szerint a mintavételi keret az ISCED 2-3 szintre koncentrált. A kutatás során azon tanulókat, akik 6 osztályos gimnázium második vagy nyolcosztályos gimnázium negyedik évfolyamában tanulnak az alacsony esetszámuk miatt nem tekintettük önálló státuszú osztálykategóriának, hanem a mintavétel során az általános iskolák 8 évfolyamával azonos rétegbe soroltuk.

Részben a fenti szűkítésekből, részben pedig az adatfelvétel idején elméletileg elérhető tanulók számából fakad némi eltérés az elméleti célpopuláció és az elérhető populáció között, azonban ez az eltérés olyan kis mértékű (kb. 1 százalék), hogy a gyakorlati populáció és a célpopuláció azonosnak tekinthető.

Az alapsokaságra és a mintavételi keretre vonatkozó adatforrásunk a kutatás során KIR-STAT 2006 volt, melyet az OM Educatio Kht. bocsátott rendelkezésünkre, a létszámadatok a 2006. október 1-állapotot mutatták³.

2.3.2. Mintavételi keret

A célpopuláció fenti meghatározása alapján a mintavételi keret azon a 2006/2007-es tanévben 8-10 évfolyamos, budapesti iskolában tanuló diákok alkották, akiknek ismert, nem nulla valószínűségük volt arra, hogy mintába kerüljenek (magyarul nem lettek eleve kizárva illetve

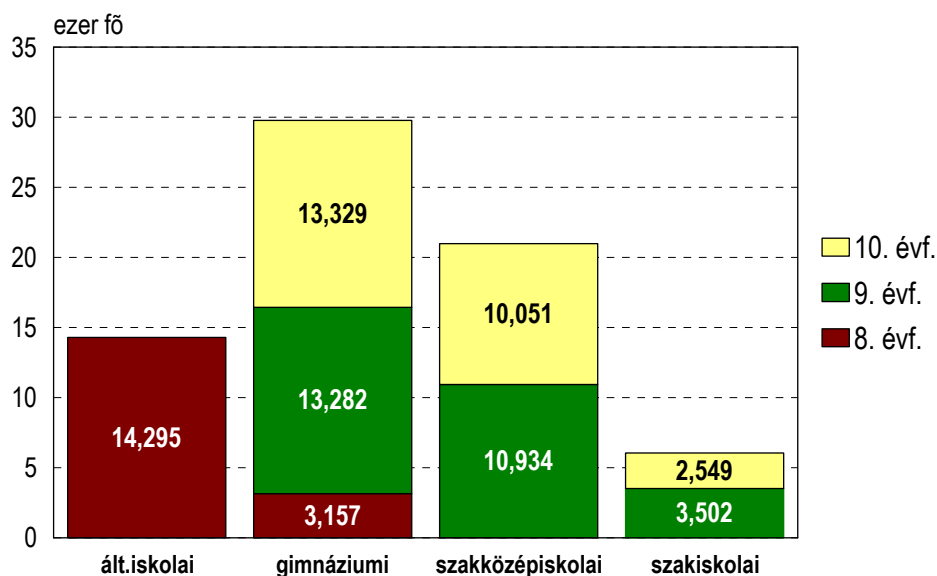
¹ A fejezetet Domokos Tamás és Mahler Balázs készítette

² A kutatás során azokat az iskolákat minősítettük budapesti iskolának, amelyeknek a feladatellátás helye szerint a tanév elején volt budapesti tanulócsoportha.

³ A gyakorlati előkészítse idején (2007. január-február) a KIR 2006 adatokat az Oktatási és Kulturális Minisztérium még nem hitelesítette.

az elérhetőségük valószínűsége az iskolában nem nulla volt⁴). Ezen tanulók száma 71 ezer fő, az alábbi évfolyam és iskolatípus szerinti megoszlásban.

A budapesti tanulók száma a 8-10 évfolyamon képzéstípus szerint (2006/2007 tanév)

forrás: OM KIR-STAT 2006.

A kutatás során csoportos mintavételt választottunk, a tanulók természetes egységét, az osztályt tekintve elsődleges mintavételi egységnek. Mind a kutatási téma, mind a korábbi évek adatfelvételi módjai, mind a kutatásszervezési paraméterek, mind pedig az ESPAD nemzetközi mintavételi koncepció ezt igényelte. Az elsődleges mintavételi keretünk az érintett célcsoportban az osztályok listája volt és minden egyes mintába került osztály valamennyi tanulóját a végleges mintába emeltük. Az elsődleges mintavételi keret mindösszesen 2790 osztályból állt a 8-10 évfolyamon.

2.3.3. Rétegzés és előtorzítás

A kutatás tervezése során kiemelt szempont volt, hogy az adatokat a 10. évfolyam vonatkozásában külön is értékelhessék a kutatók, mert eddig 1992 kivételével minden

⁴ Azon tanulók esetében fordulhatott elő, hogy nulla valószínűségük legyen a mintába kerülésre aki pl. az adatfelvétel idején tartósan külföldön tartózkodtak ösztöndíjjal, egyéni tanrendű magántanulók voltak vagy pl. tartós kórházi kezelés alatt álltak, fogva tartottak voltak stb.

adatfelvételi ciklusban (1995, 1999, 200, 2005) ezen évfolyamra készültek a trendszámítások. Ha tanulói létszámmal arányos mintát vettünk volna minden évfolyamból, akkor a rendelkezésre álló anyagi források korlátozottsága miatt a 10. évfolyam részesedése a mintából viszonylag alacsony lett volna, alig több mint egyharmad (35.9 százalék), s ez esetszámban – a várható tanulói megtagadások és iskolai elutasítások figyelembevételével - nem érte volna el a 700-at, amely rész minta nagyság nem tette volna lehetővé a +/- 3 százalék alatti mintavételi hibával történő becslést. Az esetszámok emelése a 10. évfolyamban a teljes minta nagyságának emelése nélkül csak úgy volt elképzelhető, hogy arányukhoz képeset felülreprezentáltuk a mintavétel során, minden budapesti 10. osztály kétszer akkor esélyt kapott a mintába való kerülésre. Így a mintában az esetszámuk már lehetővé tett a korábbi évekkal való összehasonlíthatóságot, ám az olyan elemzéseknél, amelyek nem csak a 10. évfolyamra, hanem a teljes célpopulációra vonatkoznak, a mintabeli arányukat súlyozással az alapsokaságbeli arányukhoz kellett igazítani, hogy a mintából történő becsléseinket ne „vigye el” a 10. évfolyam magasabb aránya.

Osztályok száma és az átlagos osztálylétszám Budapesten évfolyamonként és képzési típusonként

Osztály típusa	8. évf.	9. évf.	10. évf.	Total
Általános iskolai	847			847
Gimnáziumi		464	452	916
Szakközépiskolai		367	377	744
Szakiskolai		160	123	283
Total	847	991	952	2790
Általános iskolai	20.53 fő/oszt			20.53
Gimnáziumi		27.92 fő/oszt	27.75 fő/oszt	27.85
Szakközépiskolai		29.85 fő/oszt	26.96 fő/oszt	28.39
Szakiskolai		23.56 fő/oszt	22.09 fő/oszt	22.92
Total	20.53	27.93	26.70	25.27

Forrás: OM-KIR 2006. okt.

A mintavételi keret meghatározása során először minden osztályt (nem pedig iskolát vagy feladat ellátási helyet) a képzés helye, típusa és az évfolyam szerint azonosítottunk. Ezek után a fentiek alapján az osztályokat rétegekbe soroltuk.

2.3.4. Mintavételi eljárás

Amikor a mintavételi keret kész volt, a mintavételi hiba csökkentése érdekében rétegzett csoportos mintával dolgoztunk. A konkrét osztályok kiválasztását az adott rétegen belül a

réteg nagyságával arányosan (kivéve a 10. évfolyamban, amely felül volt reprezentálva) véletlen módon végeztük el, ezzel minden osztálynak meghatározott valószínűséget adtunk a mintába való kerülésre. A kiválasztott osztályokban aztán mindenkit megkérdeztünk, aki a mintavétel idején jelen volt, így a valószínűségi mintavételi elvek sérülése nélkül reprezentatív mintát kaptunk eredményül. A valószínűségi minták legnagyobb ellenségei a válaszmegtagadók, ezért a kutatás során különös figyelmet fordítottunk arra, hogy lehetőleg az összes kijelölt osztály minden tanulóját lekérdezzük. A kutatás során a nemzetközi módszertani trendeknek megfelelően csökkenő mintával dolgoztunk, vagyis a mintából kieső osztályokat nem pótoltuk, hanem a minta nagyságát úgy határoztuk meg, hogy még egy kellően pesszimista fogadtatás (sok kieső osztály) esetén is megfelelő elemszámú elért mintánk legyen.

A rétegzésnél három rétegeképző változót definiáltunk, a régiót (Budapest, Nyugati Régió, Keleti Régió), az évfolyamot (8., 9. 10.), és az osztály típusát (általános iskola, gimnázium, szakközépiskola, szakiskola). A maximális elméleti rétegek száma a budapesti alminta esetében 12 a mintában, de mivel néhány réteg üres (pl. nincs szakiskolai képzés a 8. évfolyamon és nincs általános iskolai képzés a 9 vagy a 10. évfolyamon) a valós rétegek száma 7 volt Budapest esetében. Ezek után az elsődleges mintavételi keretünket rétegenként sorba rendeztük, rétegen belül pedig egy véletlen szám segítségével összekevertük az osztályokat, majd szisztematikusan egy véletlen kezdőponttól minden 40. osztályt emeltük be a mintába. Ez alól kivételt képzett a 10 évfolyam rétegei, ahol is minden 20. osztály került a mintába. Így mindösszesen 94 alkotta a mintát.

A kiválasztott osztályok száma és típusa rétegenként, a 10. évfolyam felülreprezentálása nélkül és felülreprezentálva

Alminta		Osztályok száma		
		Réteg		10. évfolyam felülreprezentálása nélkül
Budapest	Általános iskolai	08 évfolyam	21	21
	Gimnáziumi	09 évfolyam	12	12
	Gimnáziumi	10 évfolyam	11	22
	Szakközépiskolai	09 évfolyam	9	9
	Szakközépiskolai	10 évfolyam	10	20
	Szakiskolai	09 évfolyam	4	4
	Szakiskolai	10 évfolyam	3	6
Összesen			70	94

2.3.5. Végső minta nagysága és a mintavételi hiba

A mintavételi koncepció készítésekor a korábbi ESPAD adatfelvételek tapasztalatai alapján abból indultunk ki, hogy az elzárkózó iskolák és az adatfelvétel idején jelen nem lévő tanulók összességében kb. 18 százalékos mintacsökkenést eredményeznek, így a 2433 fő becsült bruttó mintából 1996 fős nettó mintát becsültünk. Az adatfelvételi időszakban végső soron 81 osztályt sikerült elérnünk⁵. A végső mintavételi keret összesen 2108 főt tartalmazott melyből 287 tanuló a válaszadás napján hiányzott az iskolából, s 33 tanuló bár jelen volt az iskolában nem kívánt részt venni a kutatásban. A direkt válaszmegtagadási arány így 1,8 százalék volt a jelen lévő populációban, az elérési arány pedig (a mintavételi keretből ténylegesen lekérdezett tanulók) 84,8 százalékos, vagyis becsült 18 százalékos mintacsökkenésnél a csökkenési arány kedvezőbb volt. A végső minta nagysága 1788 fő. A mintavételi hiba a teljes populációra vonatkozó becslésnél +/- 1,4-2,3 százalék az adott kérdés mintabeli megoszlásától függően 95 százalékos megbízhatósági szinten.

⁵ Az elemzés során csak 80 osztály adatot vettük figyelembe mert egy osztály adatai késve érkeztek meg.

Elérési arány rétegenként

Osztály típusa	Évfolyam	Mintavételi keret	Hiányzók száma	Nettó minta	Elérési arány
Általános iskolai	8	355	45	307	86,5
Gimnáziumi	9	180	22	158	87,8
Gimnáziumi	10	612	78	533	87,1
Szakközépiskolai	9	268	41	192	71,6
Szakközépiskolai	10	476	59	423	88,9
Szakiskolai	9	105	24	81	77,1
Szakiskolai	10	112	18	94	83,9
Total		2108	287	1788	84,8

Mintavételi hiba 95 százalékos megbízhatósági szinten az egyes rétegek esetében

Osztály típusa	Évfolyam	Minimális hiba +/- %	Maximális hiba +/- %
Általános iskolai	8	3,4	5,6
Gimnáziumi	9	4,7	7,8
Gimnáziumi	10	2,5	4,2
Szakközépiskolai	9	4,2	7,1
Szakközépiskolai	10	2,9	4,8
Szakiskolai	9	6,5	10,9
Szakiskolai	10	6,1	10,1
Total		+/- 1,4 %	+/- 2,3 %

Mintavételi hiba egyes részminták esetében 95 százalékos megbízhatósági szinten

Részminta	n	Minimális hiba +/- %	Maximális hiba +/- %
8. évfolyam	324	3,3	5,4
9. évfolyam	431	2,8	4,7
10. évfolyam	1033	1,8	3,0
Általános iskolai	324	3,3	5,4
Gimnáziumi	674	2,3	3,8
Szakközépiskolai	615	2,4	4,0
Szakiskolai	175	4,4	7,4

2.3.6. Súlyozás

A végső adatbázis évfolyam és osztálytípus szerinti megoszlás a 10. évfolyam szándékolt felülreprezentálása, részben pedig a nem egyenletes válaszmegtagadások miatt némileg eltér az alapsokaság megoszlásától. Ezen eltéréseket az évfolyam és az osztály típusa szerint matematikai-statisztikai súlyozással korrigáltuk. A súlyozási eljárás során ún. réteg alapú mátrix súlyozást alkalmaztunk. Az elemzési igényekhez igazodva kétféle súly került meghatározásra, az egyik a teljes alapsokaságra vonatkozó becslésekhez a másik kifejezetten a 10. évfolyam adatainak becsléséhez.

Az alkalmazott súlyok az alábbiak voltak rétegenként.

réteg		Súlyok		
Alminta	Strata		8-10. évfolyamra	10. évfolyamra
'Budapest' alminta	Általános isk.	8. évfolyam	1,436812	0
	Gimnázium	9. évfolyam	2,079869	0
	Gimnázium	10. évfolyam	0,596752	0,987513
	Szakközépisk.	9. évfolyam	1,447178	0
	Szakközépisk.	10. évfolyam	0,609521	0,976474
	Szakiskola	9. évfolyam	1,180443	0
	Szakiskola	10. évfolyam	0,733078	1,174416

2.3.7. Minta illeszkedése

Osztályok és tanulók megoszlása a célpopulációban

Osztályok aránya	8. évf.	9. évf.	10. évf.	Total
Osztály típusa				
Általános iskolai	30.36			30,36
Gimnáziumi		16.63	16.20	32,83
Szakközépiskolai		13.15	13.51	26,67
Szakiskolai		5.73	4.41	10,14
Total	30.36	35.52	34.12	100,00
Tanulók aránya	8. évf.	9. évf.	10. évf.	Total
Osztály típusa				
Általános iskolai	24.67			24,67
Gimnáziumi		18.37	17.79	36,16
Szakközépiskolai		15.54	14.41	29,96
Szakiskolai		5.35	3.85	9,20
Total	24.67	39.26	36.06	100,00

Forrás: OM-KIR 2006. okt.

Tanulók megoszlása az elért mintában (súlyozás nélkül, 10. évfolyam felülreprezentálva)

Osztályok aránya	8. évf.	9. évf.	10. évf.	Total
Osztály típusa				
Általános iskolai	17.2			17.2
Gimnáziumi		8.8	29.8	38.6
Szakközépiskolai		10.7	23.7	34.4
Szakiskolai		4.5	5.3	9.8
Total	17.2	24.1	58.7	100,0

Tanulók megoszlása az elért mintában (súlyozás után, 10. évfolyam saját súlyán szerepelve)

Tanulók aránya	8. évf.	9. évf.	10. évf.	Total
Osztály típusa				
Általános iskolai	24.7			24.7
Gimnáziumi		18.4	17.8	36,2
Szakközépiskolai		15.5	14.4	29,9
Szakiskolai		5.3	3.9	9,2
Total	24.7	39.2	36.1	100,0

Forrás: ESPAD 07 minta

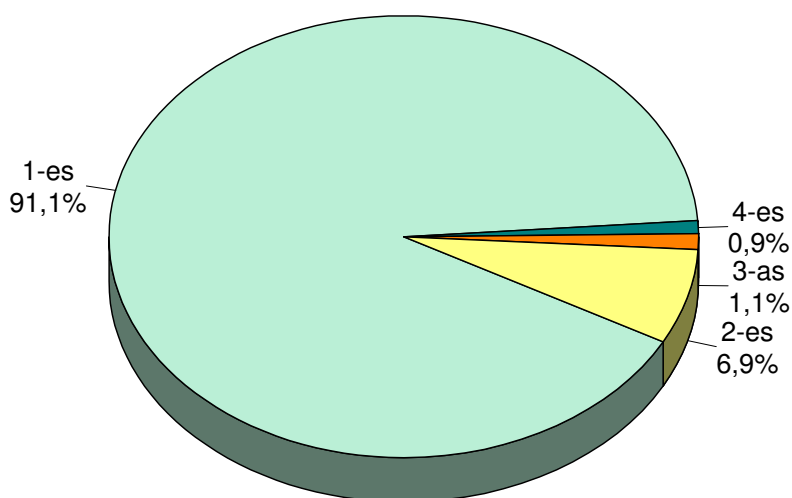
2.4. Válaszadási megbízhatóság⁶

A kérdőívek kódolása során alapvetően négy minősítési kategóriát különböztettünk meg. Az „1” kód a teljesen megbízható kérdőíveket jelentette, amelyek nem, vagy csak elvétve tartalmaztak inkonzisztens válaszokat, a kérdőíven fel volt tüntetve a válaszadó kora és neme. „2” minősítést kaptak azok a kérdőívek, melyekben volt inkonzisztenciára utaló jel, azonban nem tömegesen fordult elő, és előfordultak hiányosságok, vagy egyéb komolytalanságra utaló jelek. „3” osztályzatra a fenti problémák halmozott előfordulása esetén került sor. A kódolás során 4-es kóddal jelöltük az olyan speciális eseteket, melyek a fenti kategóriákba nem fértek bele, a kérdőívet mégsem tekinthettük teljesen megbízhatónak. Ilyen volt a kiemelkedően nagy mértékű részleges válaszmegtagadás esete, amikor több kérdést, egyes kérdésblokkokat a válaszadók átugrottak, nem töltöttek ki. Az ilyen kérdőívek megbízhatóságát egyénileg mérlegeltük.

A fentiek alapján a budapesti kérdőívek 91 százalékát értékeltük teljes mértékben megbízhatónak, ami azt jelenti, hogy szinte az összes megkérdezett komolyan vette a kérdőív kitöltését, fontosnak érezte a válaszadást. Viszonylag kis százalékban (6,9 százalék) találtunk olyan kérdőíveket, ahol kétséges volt, hogy a fáradtság, vagy a komolytalanság okozta inkonzisztenciával találkoztunk, vagy esetleg elsődleges adatok hiányoztak a kérdőívből. Megbízhatatlannak csupán a kérdőívek elenyésző arányát tekintettük.

⁶ A fejezetet Domokos Tamás és Mahler Balázs készítette

Kérdőívek megbízhatósági ellenőrzése

A megbízhatóság méréséhez elvégeztünk egy másik típusú eljárást is, melynek során megvizsgáltuk, hogy milyen mértékű volt a válaszmegtagadás az összes kérdés esetében az egyes rétegekben, iskolatípusokban, illetve bizonyos kérdések mentén.

Az iskolatípusok mentén szignifikáns válaszmegtagadást mértünk, elmondható ugyanis, hogy a legbizalmatlanabbak a szakiskolások voltak, hiszen átlagosan kérdőívenként 11 kérdésre nem kaptunk tőlük választ. Ez az arány a szakközépiskolában (5,4), a gimnáziumban (4,5) és az általános iskolákban (6) is rendre nagyságrendekkel alacsonyabb volt. A témából következően nagy valószínűséggel az érintettség lehet a magyarázója a különbségnek, hiszen a drogfogyasztás szakiskolai penetrációja jóval magasabb, mint a másik három iskolatípus esetén.

Iskolatípus	Megtagadás (összes kérdésre átlag)	szórás
általános iskolai	6,0247	12,10529
gimnáziumi	4,5045	10,36657
szakközépiskolai	5,4846	13,07705
szakiskolai	11,6971	27,00287

Az évfolyamok mentén nem volt szignifikáns eltérés, azaz kortól függetlenül volt a válaszmegtagadás, a nemek között azonban lényeges eltéréseket mértünk. A lányok kevesebb

kérdésre tagadták meg a választ, mint a fiúk. Előbbiek az összes kérdésből átlagosan csupán négy kérdésre nem válaszoltak, utóbbiak azonban minden kérdőívben átlagosan hét kérdést kihagytak.

A kérdőívek megbízhatósága nem volt független sem az évfolyamtól, sem a képzési típustól, sem pedig a rétegtől. A különböző évfolyamokat vizsgálva azt tapasztaltuk, hogy az idősebbek megbízhatóbban töltik ki az ilyen típusú kérdőíveket, mint a fiatalok, vélhetően a válaszadásuk fontosságát többre becsülik, illetve jobban oda tudnak figyelni, ezért kevésbé adnak inkonzisztens válaszokat.

A képzési típusok szerinti megbízhatóságot elemezve azt az eredményt kaptuk, hogy az általános iskolások mellett, akik korukból fakadóan nagyobb bizonytalansági fokkal töltenek ki egy-egy kérdőívet, a szakiskolások körében is alacsonyabb a teljesen megbízható kérdőívek aránya. Ebből következően a különböző rétegek elemzésénél az is kiderült, hogy a legkevésbé megbízhatóak a szakiskolai 9. évfolyamos tanulók. A tőlük visszakapott kérdőíveknek a 25 százaléka értékelték a kódolók 2-es vagy rosszabb osztályzattal. Vélhetően az ő figyelmük lankad a leginkább egy hosszú kérdőív kitöltésekor, és érdeklődésük is csekély volt a téma iránt, továbbá válaszaikat nem tartották fontosnak.

	1-es értékelés aránya	2-3-as értékelés aránya	4-es értékelés aránya	Összesen (%)
Általános iskola 8. osztály	86	13	1	100
Gimnázium 9. osztály	93	6	1	100
Gimnázium 10. osztály	94	65	1	100
Szakközépiskola 9. osztály	96	43	1	100
Szakközépiskola 10. osztály	92	7	1	100
Szakiskola 9. osztály	75	22	3	100
Szakiskola 10. osztály	87	12	1	100

3. Eredmények

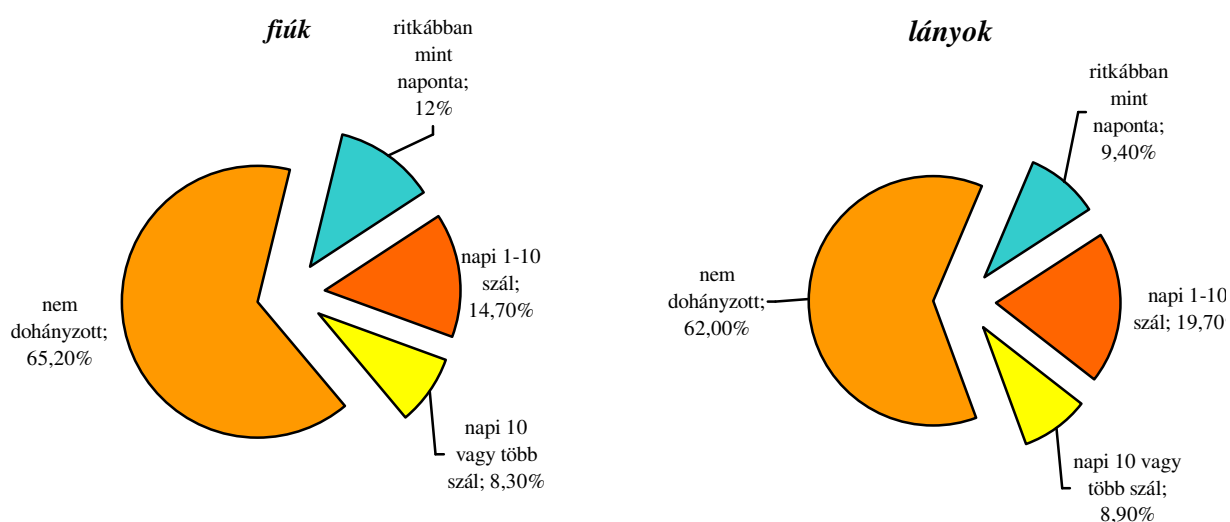
3.1. Dohányzás

3.1.1. Elterjedtség

A Budapesten megkérdezett 8-10. évfolyamos középiskolások közel kétharmada (64,8 %) próbálta már ki *életében* a dohányzást. A lányoknál az életprevalencia érték valamelyest magasabb (67,3%), mint a fiúknál (62,0%). A 20 vagy több alkalommal történt dohányzás szintén a lányoknál elterjedtebb: a fiúk 27,8 %-a és a lányok 30,9 %-a dohányzott már ilyen rendszerességgel.

A kérdezést *megelőző hónapban* a fiatalok közel egyharmada, 32 % dohányzott. A napi rendszerességgel dohányzók aránya 22,1 %, azaz *minden ötödik megkérdezett naponta cigarettázik* és 5,7 % legalább 10 szál cigarettát szív naponta. *A lányok körében a dohányzás egyértelműen elterjedtebb, mint a fiúk között.* Közöttük gyakoribb a napi rendszerességű dohányzás, és kisebb az előző hónapban nem dohányzók aránya is.

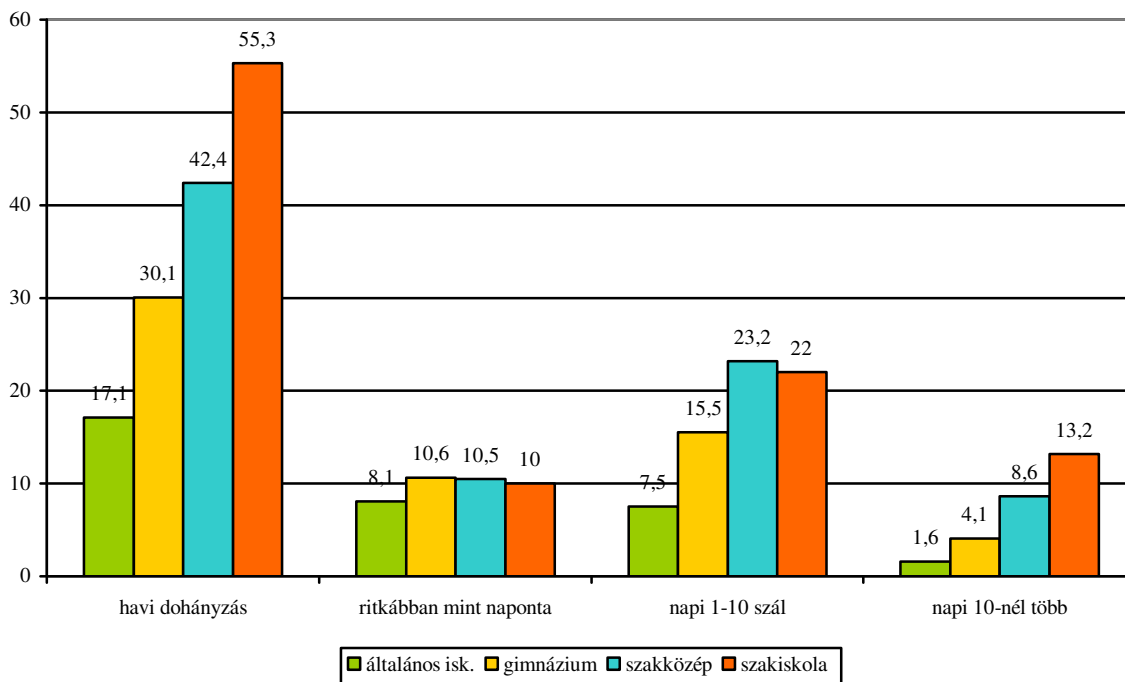
Előző havi dohányzás gyakorisága

Iskolatípusonként vizsgálva az adatokat, a szakközépiskolákban és szakiskolákban egyértelműen elterjedtebb a dohányzás, mint a gimnáziumokban vagy az általános iskolákban. Míg a dohányzás életprevalencia értéke az általános iskolákban 54,9 % és a gimnáziumokban 60,4 % addig a szakközépiskolákban a megfelelő adat 73,6 % a szakiskolákban pedig 79,2 %.

Hasonló eltéréseket mutatnak a havi dohányzásra vonatkozó adatok is.

A havi dohányzás gyakorisága iskolatípusonként

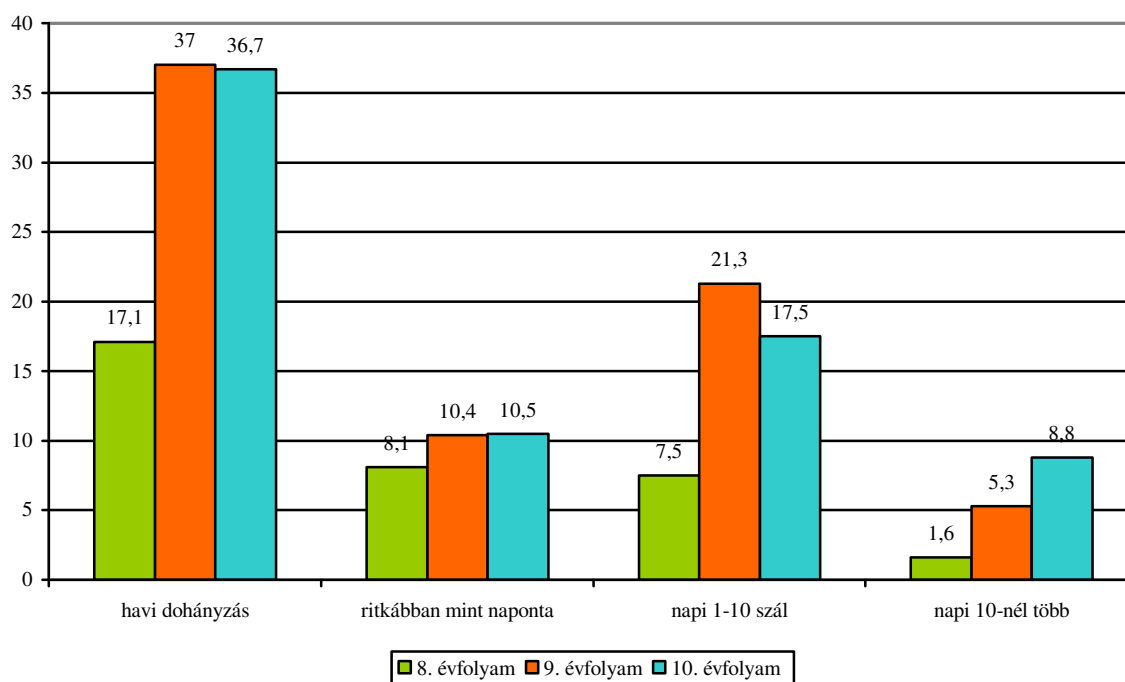

Az általános iskolákban csupán a diákok 17 %-a dohányzott a megelőző hónapban, és a gimnáziumban tanulóknak is csak 30 %-a, ugyanakkor a szakközépiskolákban az arány már 40 % és szakiskolákban megkérdezettek több mint fele dohányzott az előző hónapban. E két utóbbi iskolatípusban a diákok egyharmada napi rendszerességgel dohányzik. Különösen

magas a napi nagyobb mennyiségű cigarettát elszívók aránya a szakiskolákban tanuló fiatalok között.

Az iskolatípusokhoz hasonlóan a dohányzási szokások egyértelmű különbsége figyelhető meg a vizsgált *évfolyamok* között is. A valaha már dohányzók aránya a 8. évfolyamosok között 54,9 %, a 9. évfolyamon 65 %, a 10. évfolyamon pedig már a diákok közel háromnegyed része 71,4% szívott már el legalább egy cigarettát az életben.

A havi dohányzás gyakorisága évfolyamonként

A havi dohányzás adatai a 8. valamint a 9. és 10. évfolyamon tanulóik között mutatnak különbséget. A 9-10. évfolyamon már a megkérdezettek több mint egyharmada dohányzott a megelőző hónapban, és több mint egynegyede napi rendszerességgel dohányzik.

3.1.2. Trendek

A 10. évfolyamosokra rendelkezésre álló összehasonlító adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a dohányzás legtöbb prevalencia értéke 2003-ig egyértelmű növekedést mutatott. (A korábbi évek adatainak forrása: Elekes 1993, Elekes, Paksi 1996, Elekes, Paksi 2000, Paksi, Elekes 2003, Elekes 2004b, Elekes 2005a, Paksi, Elekes 2005, Elekes 2005b). A növekedés a

lányoknál nagyobb mértékű volt, és ennek köszönhetően az utóbbi években a lányok között elterjedtebbé vált a dohányzás. 2003 és 2007 között a dohányzás legtöbb prevalencia értéke csökkenést mutat fiúknál és lányoknál egyaránt. Különösen jelentős mértékű a napi rendszerességgel dohányzók arányában bekövetkezett csökkenés a fiúknál.

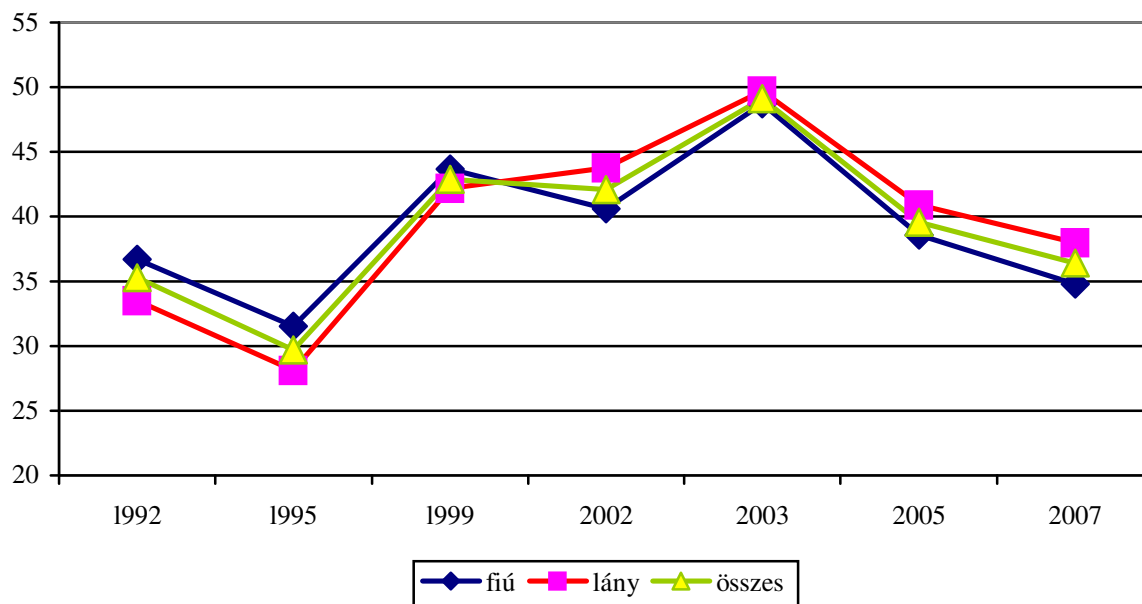
*A dohányzás főbb prevalencia értékeinek változása nemenként az iskolák tizedik osztályában
Budapesten 1992-2007 között*

	Életprevalencia	Havi prevalencia	Napi rendszerességgel dohányzók aránya
Fiúk			
1992	72,3	36,7	27,0
1995	65,1	31,5	24,2
1999	73,3	43,7	32,9
2002	70,0	40,6	29,7
2003	78,0	48,7	38,1
2005	69,9	38,6	29,0
2007	69,9	34,8	23,0
Lányok			
1992	68,9	33,5	21,7
1995	66,5	28,1	19,7
1999	72,5	42,2	32,4
2002	76,0	43,8	29,6
2003	75,6	49,7	36,6
2005	74,1	40,9	30,4
2007	71,9	38,0	28,6
Összes			
1992	70,7	35,3	24,5
1995	65,8	29,7	21,8
1999	72,9	42,9	32,7
2002	71,8	42,1	29,6
2003	76,9	49,1	37,5
2005	71,7	39,6	29,5
2007	70,9	36,4	25,6

A havi prevalencia értékek alapján a növekedés 1995 és 2003 között a lányoknál, a 2003 és 2005 közötti csökkenés pedig a fiúknál volt nagyobb mértékű. 2007-ben ez a tendencia látszik folytatódni. Bár a csökkenés mindkét nemnél egyértelmű, a fiúknál változatlanul határozottabb mértékű, mint a lányoknál. Ennek következtében a fiúk és lányok közötti

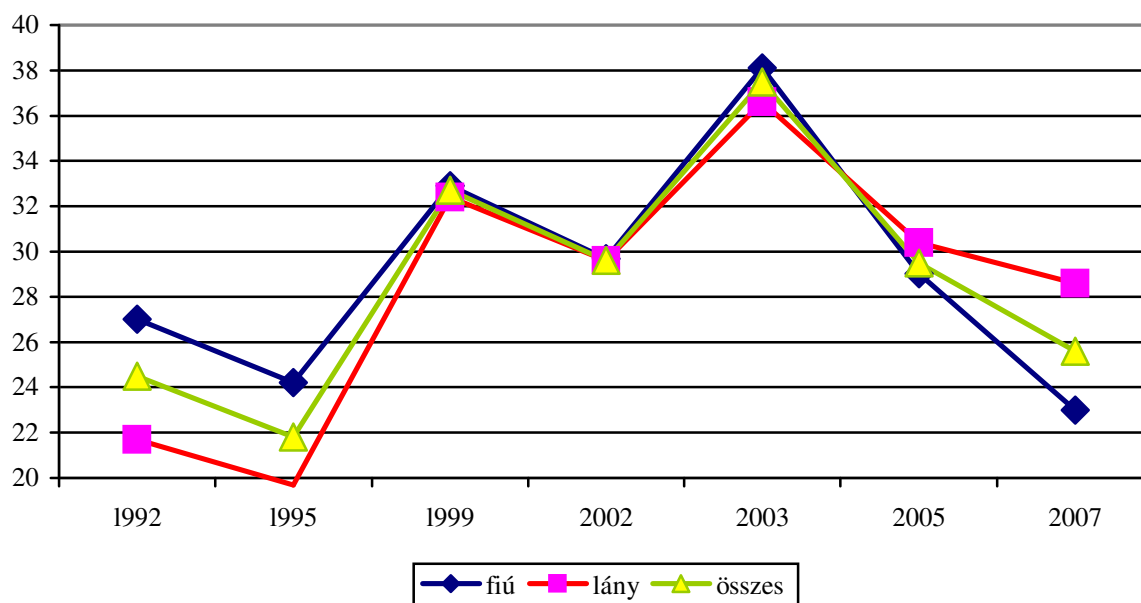
különbség tovább nőtt, így a lányok havi dohányzási gyakorisága most már tartósan meghaladja a fiúkét.

A dohányzás havi prevalenciája nemenként a 10. évfolyamon

A havi prevalencia értékekhez hasonló változás jellemzi a napi dohányzók arányát. Különösen jelentős csökkenés ment végbe 2003 és 2007 között a napi rendszerességgel dohányzó fiúk arányában. A javuló tendencia a lányoknál is egyértelmű, de kisebb mértékű, mint a fiúknál.

A napi rendszerességgel dohányzók aránya nemenként a 10. évfolyamon

3.2 Alkoholfogyasztás

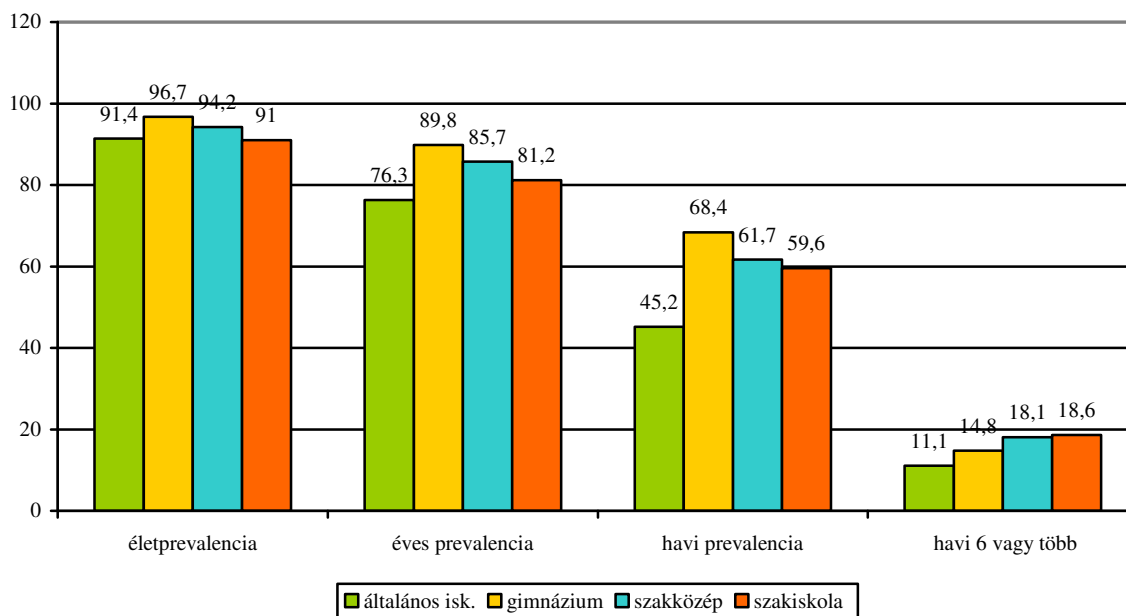
3.2.1. Az alkoholfogyasztás főbb prevalencia értékei

A 8-10. évfolyamon tanuló fővárosi középiskolások túlnyomó többsége, 94,2 % fogyasztott már alkoholt az életben. A lányoknál az életprevalencia érték valamelyest magasabb (95,3 %), mint a fiúknál (93%). A kérdezést megelőző évben a fiatalok 84,5 %-a fogyasztott legalább egyszer alkoholt. Az életprevalencia értékekhez hasonlóan az előző évi fogyasztási arány is valamelyest magasabb a lányoknál, mint a fiúknál (86,8% illetve 81,9%). A kérdezést megelőző hónapban a diákok 59,9 %-a ivott alkoholt, 15,3 % legalább hat alkalommal, azaz gyakrabban, mint hetente. A havi prevalencia értékek és a havi hat vagy többszöri fogyasztás aránya már a fiúknál magasabb. *A fiúk közel kétharmada, 62,5%, és a lányok több mint fele 57,7 % ivott a megelőző hónapban. Hat vagy többszöri fogyasztásról a fiúk 18,9%-a és a lányok 12,2%-a számolt be.*

Az alkoholfogyasztás főbb prevalencia értékei iskolatípusonként szignifikáns különbséget mutatnak. Az élet, éves és havi prevalencia értékek is a legmagasabbak a gimnáziumban tanulók között, ettől valamelyest elmaradnak a szakközépiskolákban tanulók, majd következnek a szakiskolákban tanulók. Legalacsonyabb prevalencia értékek az általános iskolásokat jellemzik. A rendszeresebb fogyasztásra utaló havi hat vagy többszöri fogyasztás

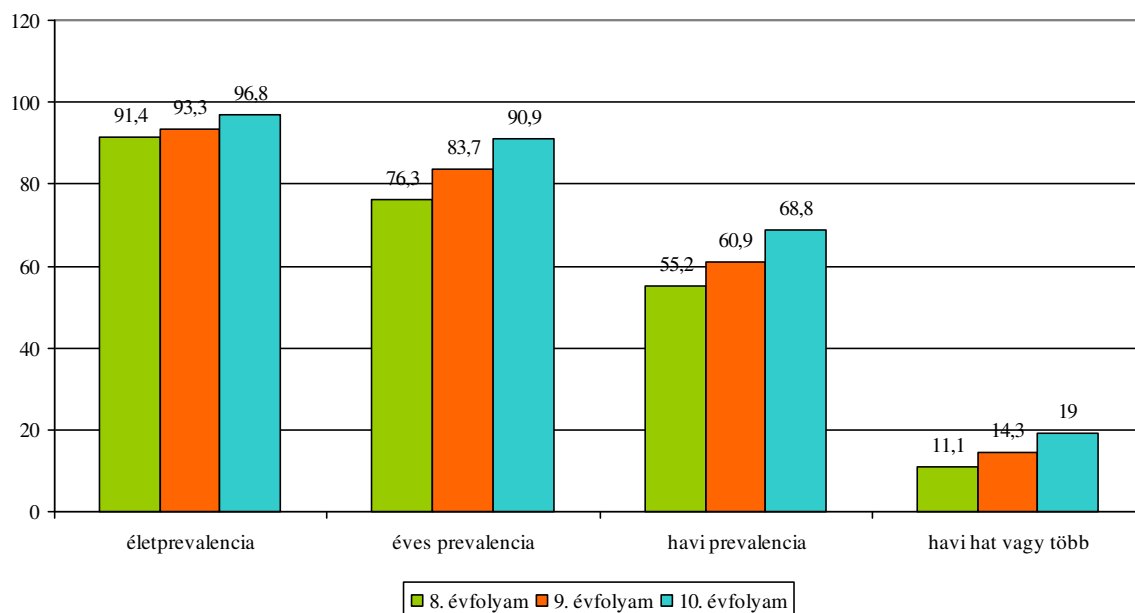
előfordulása már ellenkező iskolatípusonkénti sorrendet mutat. Csupán az általános iskolások őrzik meg a legalacsonyabb gyakoriságot, őket követik a gimnazisták, majd a szakközépiskolások. A havi hat vagy többszöri alkoholfogyasztás legnagyobb arányban a szakiskolákban fordul elő.

Az alkoholfogyasztás főbb prevalencia értékei iskolatípusonként

Az évfolyamonkénti mutatók egyértelműen arra utalnak, hogy az iskolarendszerben való előrehaladással párhuzamosan terjed az alkoholfogyasztás a fiatalok körében. Így a tizedik évfolyamon tanulók közül gyakorlatilag már mindenki kipróbálta az alkoholfogyasztást, és a fiatalok több mint kétharmada havi rendszerességgel, és közel egyötöde legalább heti rendszerességgel fogyaszt alkoholt.

Az alkoholfogyasztás főbb prevalencia értékei évfolyamonként

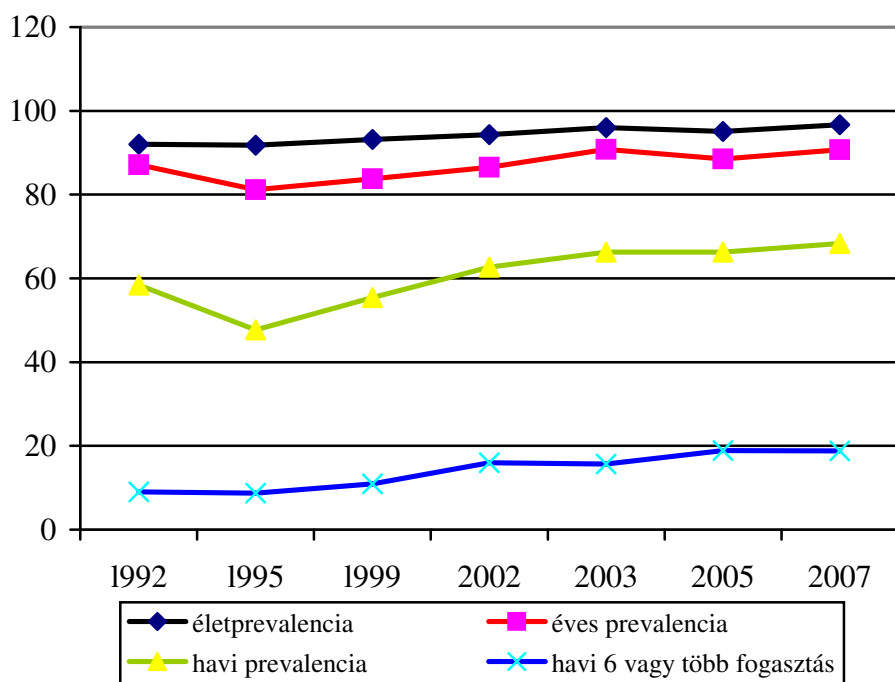
3.2.2. Az alkoholfogyasztás főbb prevalencia értékiben bekövetkezett változások

Az alkoholfogyasztás főbb prevalencia értékei a kilencvenes évek második felében bekövetkezett jelentősebb növekedés után stabilitást mutatnak az elmúlt években. Az élet és éves prevalencia értékek gyakorlatilag megegyeznek a 2003-ban mért adatokkal, és minimális növekedést mutatnak 2005-höz képest. A havi prevalencia a 2003 és 2005 közötti stabilitás után enyhe növekedést jelez, míg a havi rendszeresebb (hat vagy több alkalommal történő) alkoholfogyasztás 2003-hoz képest csekély növekedést, 2005-höz képest pedig stabilitást mutat. (A korábbi évek adatainak forrása: Elekes 1993, Elekes, Paksi 1996, Elekes, Paksi 2000, Paksi, Elekes 2003, Elekes 2004b, Elekes 2005a, Paksi, Elekes 2005, Elekes 2005b).

Az alkoholfogyasztás főbb prevalencia értékeinek alakulása a 10. osztályosok körében 1992 és 2007 között nemenként:

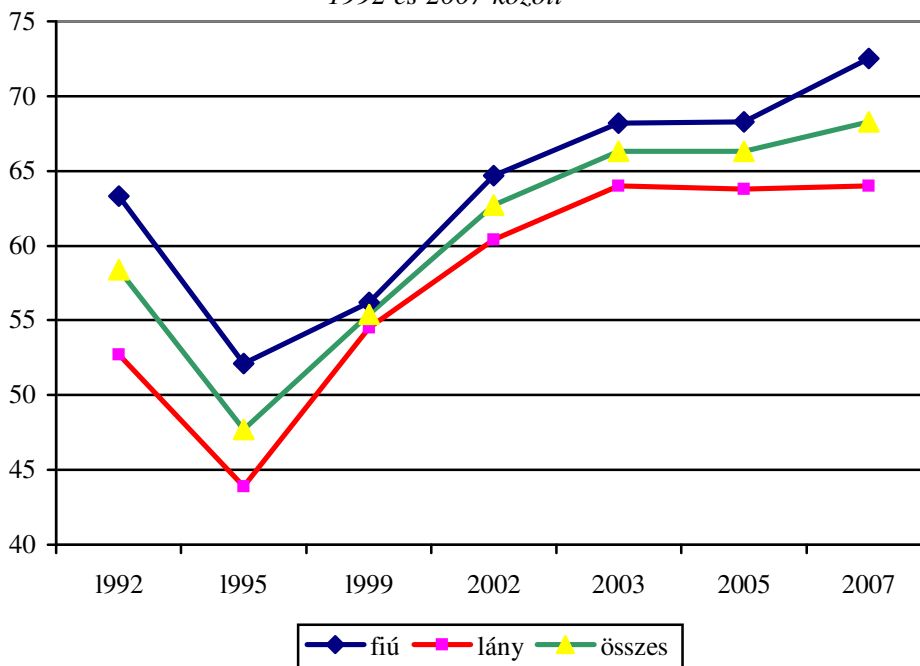
	Életprevalencia	Éves prevalencia	Havi prevalencia	Havi 6 vagy több alkalom
Fiúk				
1992	91,6	87,0	63,3	12,7
1995	90,9	80,1	52,1	12,1
1999	92,0	81,8	56,2	12,3
2002	94,2	86,6	64,7	19,8
2003	95,8	91,2	68,2	19,1
2005	94,0	88,2	68,3	22,2
2007	95,0	89,5	72,5	23,7
Lányok				
1992	92,5	87,4	52,7	4,6
1995	92,6	82,1	43,9	5,7
1999	94,6	85,9	54,5	9,1
2002	94,4	86,5	60,4	11,7
2003	96,3	90,5	64,0	11,1
2005	96,4	88,7	63,8	14,7
2007	98,4	91,9	64,0	13,7
Összes				
1992	92,0	87,1	58,4	9,0
1995	91,8	81,2	47,7	8,7
1999	93,2	83,8	55,4	10,9
2002	94,3	86,5	62,7	16,0
2003	96,0	90,8	66,3	15,7
2005	95,1	88,5	66,3	18,9
2007	96,7	90,7	68,3	18,8

Az alkoholfogyasztás főbb prevalencia értékeinek változása 1992-2007 között a 10. évfolyamon

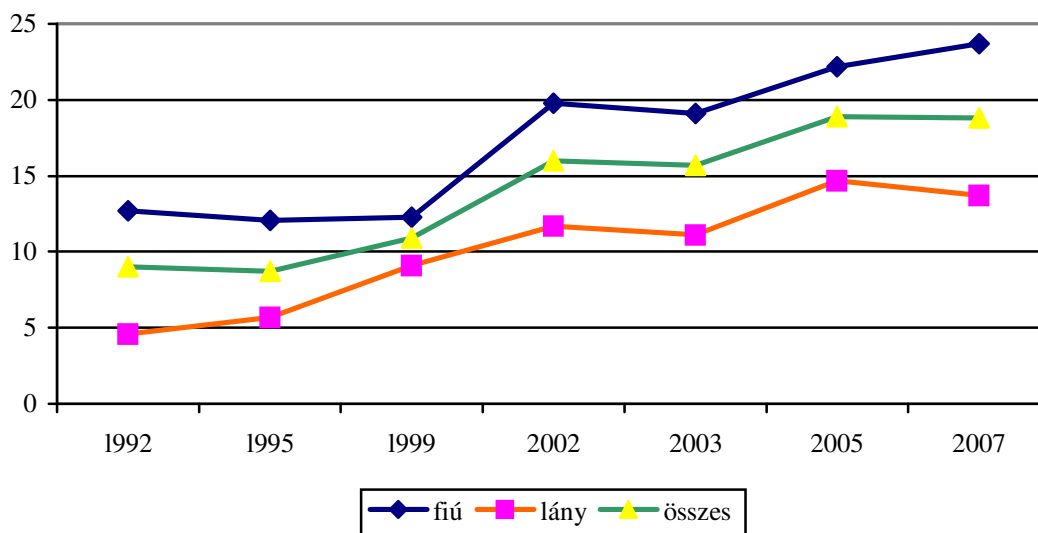

A havi prevalencia értékek nemenkénti alakulása arra utal, hogy a kilencvenes évek második felében megfigyelt, a két nem fogyasztási szokásainak közeledését mutató tendencia változni látszik a 2000-es években. 2002-2005 között a fiúk és a lányok havi prevalencia értékei hasonló mértékben változtak. 2007-ben a fiúknál valamelyest nagyobb mértékű volt a havi alkoholfogyasztás terjedése. A nagyobb rendszerességű (havi hat vagy több alkalommal történő) fogyasztás pedig csak a fiúknál mutat enyhe növekedést 2007-ben, a lányoknál pedig 1 %-os csökkenés következett be. Így a két nem közötti különbség enyhén növekedett 2005 és 2007 között.

*Az alkoholfogyasztás havi prevalenciája a 10. évfolyamon nemenként
1992 és 2007 között*

Havi hat vagy többszöri fogyasztás a 10. évfolyamon

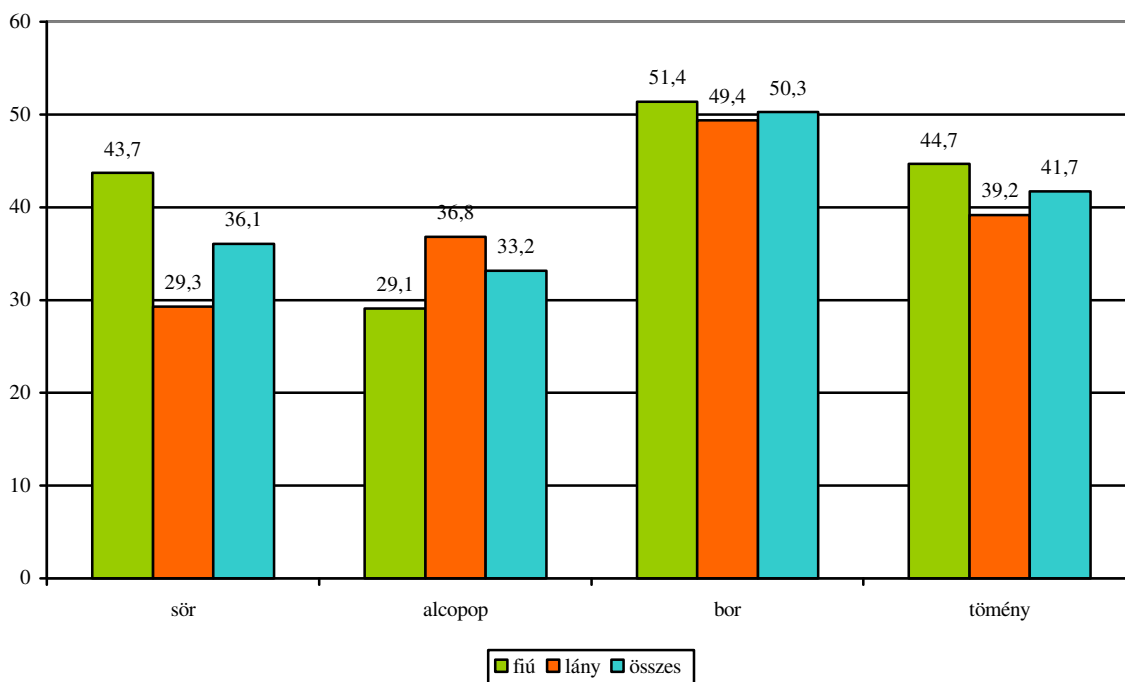

3.2.3 Italfajtánkénti fogyasztás

Az előző havi prevalencia értékek alapján legelterjedtebbnek látszik a középiskolások körében a borfogyasztás. A megkérdezett fiatalok fele fogyasztott legalább egyszer bort a megelőző hónapban, fiúk és lányok nagyjából hasonló arányban. A havi értékek alapján a

második legelterjedtebb ital a tömény szesz, a fiúk 44,7 %-a és a lányok 39,2 %-a fogyasztott legalább egyszer tömény italt. A harmadik legelterjedtebb ital – alig elmaradva a tömény szesz havi prevalenciájától – a fiúknál a sör, a lányoknál pedig az alcopop⁷ fogyasztása. Legkisebb havi prevalencia értéket a lányoknál a sör, fiúknál pedig az alcopop fogyasztása mutat.

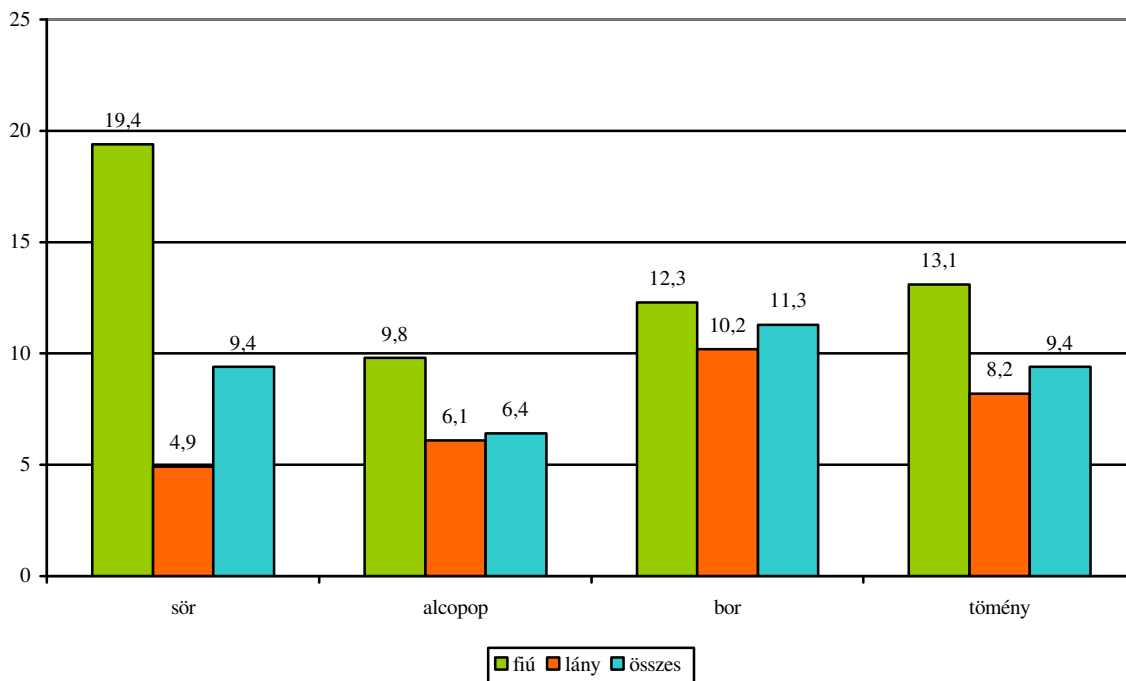
Havi prevalencia értékek italajtánként és nemeként

Ha a rendszeresebb fogyasztásra utaló *havi hat vagy többszöri fogyasztás* arányát nézzük, akkor a fiúknál a sör, a lányoknál pedig a bor tűnik a legelterjedtebb alkoholfajtának. A gyakoribb fogyasztás alapján fiúknál és lányoknál is a második legelterjedtebben fogyasztott ital a tömény szesz. Legkisebb arányban a fiúk alcopopot, a lányok pedig sört fogyasztanak nagyobb gyakorisággal.

⁷ Alcopop: előre összeállított alkoholtartalmú üdítőital (pl. smash, baccardi breezer, inside, nite)

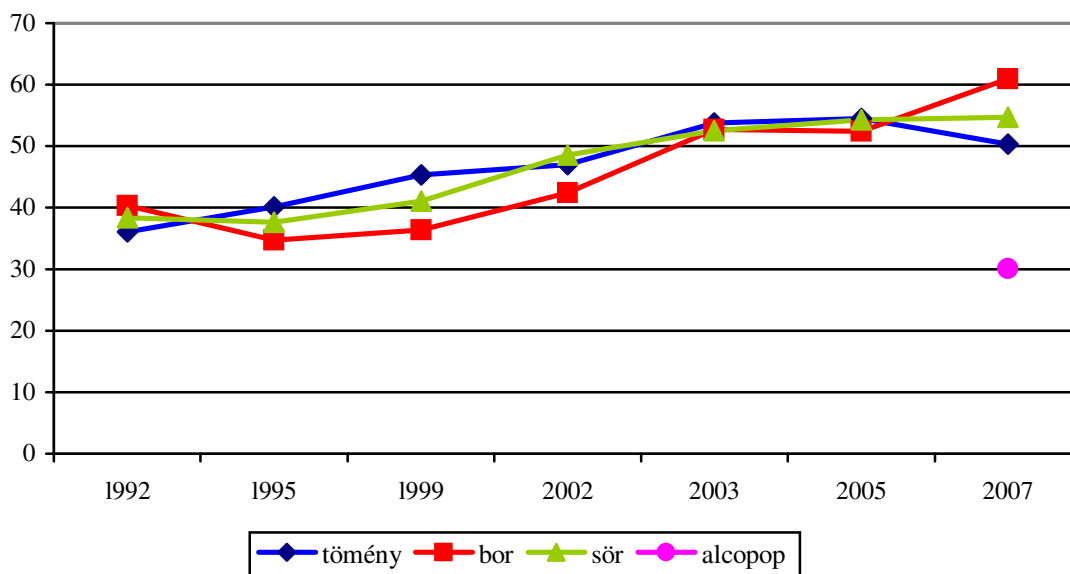
Havi hat vagy többszöri fogyasztás italfajtánként és nemenként

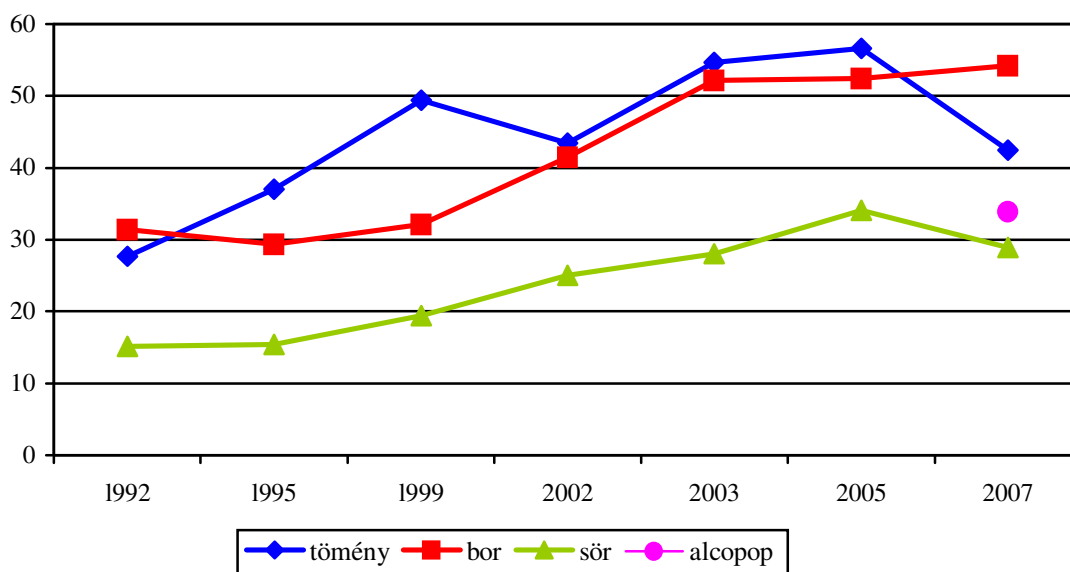
3.2.4. A fogyasztásban bekövetkezett változások italfajtánként

A 10. évfolyamosokra rendelkezésre álló összehasonlító adatok a havi prevalencia értékek alapján egyértelműen a borfogyasztás terjedését mutatják fiúknál és lányoknál egyaránt. A tömény szesz havi prevalencia értéke a viszonylag hosszú időn át tartó – fiúknál kisebb, lányoknál nagyobb növekedés után – csökkenni látszik a 2007 évi adatok alapján. A sörfogyasztás a fiúknál a korábbi két vizsgálattal azonos arányú a havi prevalencia értékek alapján. A lányoknál a sörfogyasztás 2005-höz képest csökkenő, az előző ESPAD vizsgálatnál mérttel pedig azonos értéket mutat.

Havi prevalencia értékek italfajtánként - fiúk a 10. évfolyamon

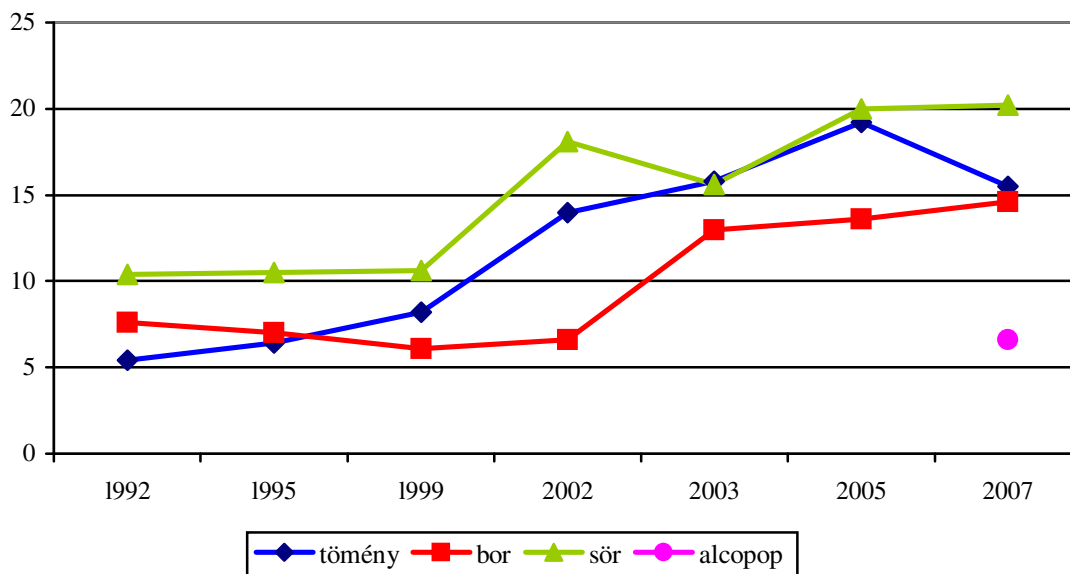

Havi fogyasztás prevalencia értékei italfajtánként - lányok a 10. évfolyamon

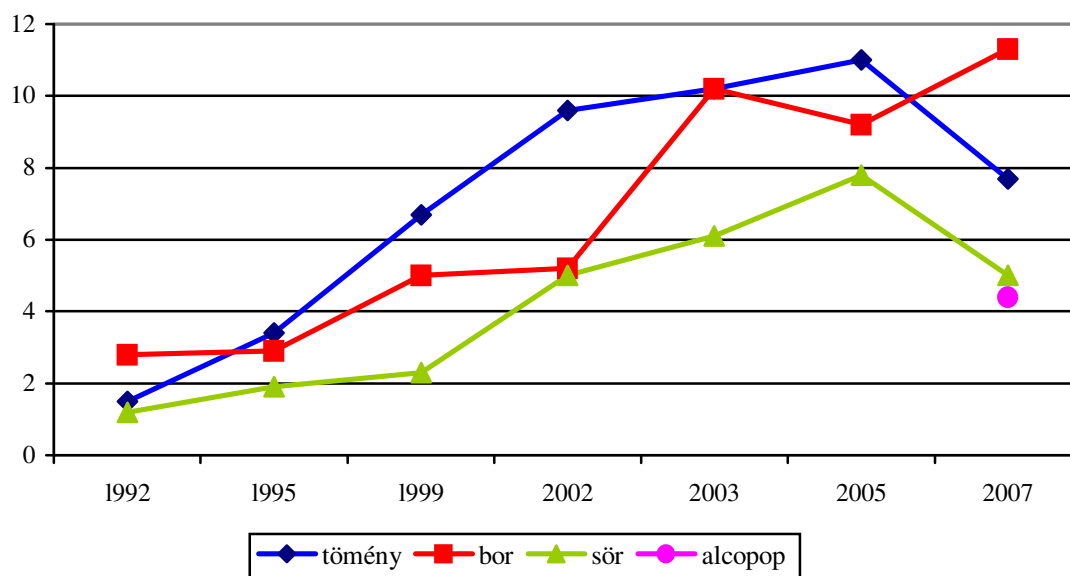

A rendszeresebb, havi hat vagy több alkalommal történő fogyasztásra vonatkozó adatok szintén a tömény fogyasztás visszaszorulására utalnak fiúknál és lányoknál egyaránt. A bor nagyobb gyakoriságú fogyasztása mindkét nemnél növekedett, bár a növekedés mértéke a lányoknál jelentősebb volt. A nagyobb gyakoriságú sörfogyasztás a fiúknál 2005-höz képest változatlan, bár az előző ESPAD vizsgálat megfelelő adataihoz képest jelentős növekedést mutat. A lányoknál a nagyobb gyakoriságú fogyasztás adatai is a sörfogyasztás visszaszorulására utalnak.

Havi 6 vagy többszöri fogyasztás aránya italfajtánként - fiúk a 10. évfolyamon

Havi 6 vagy többszöri fogyasztás aránya italfajtánként - lányok a 10. évfolyamon

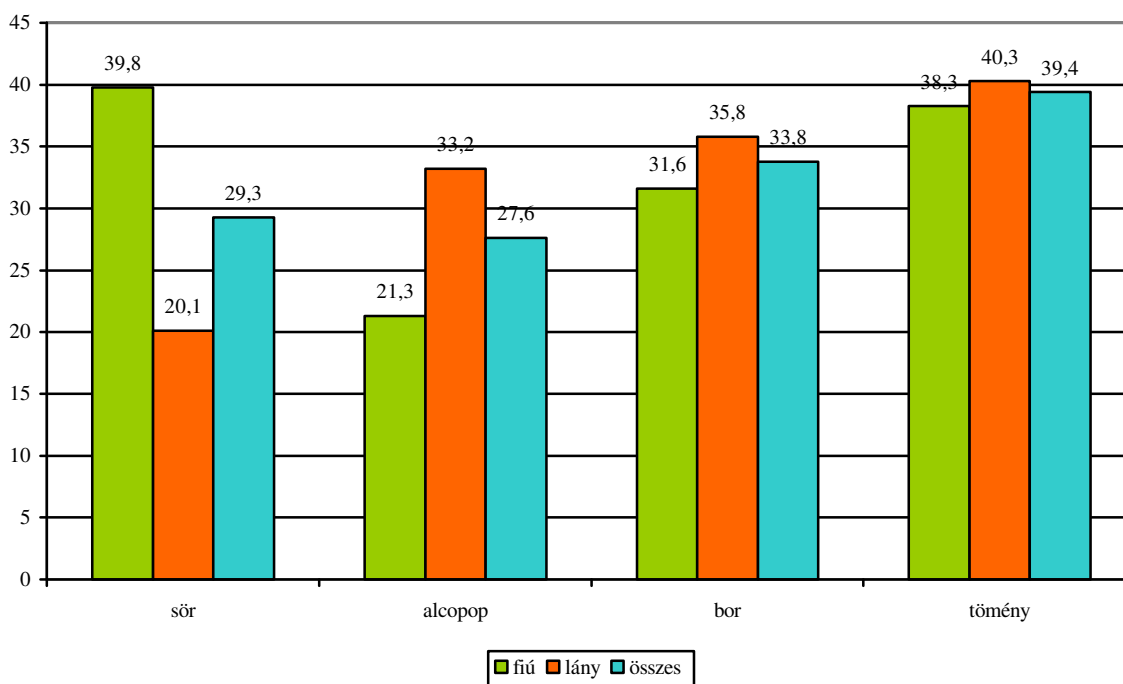

Az előző hónapra vonatkozó italfajtánkénti adatok tehát arra utalnak, hogy az *eladási statisztikákban már hosszú ideje megmutató tendencia – a tömény fogyasztás arányának csökkenése és a borfogyasztás arányának növekedés – 2007-ben először a fiatalok fogyasztási szerkezetében is meglátszik.* A bekövetkezett változásokban feltehetően szerepet játszik az alcopop fogyasztásának terjedése is, különösen a lányoknál. Bár a korábbi évek vizsgálata az alcopop havi fogyasztásának gyakoriságára nem terjedtek ki, a 2003- és 2005-re rendelkezésre álló adatok még azt valószínűsítették, hogy ez az italfajta alig jelenik meg a

magyar fiatalok fogyasztásában. A 2007. évi adatok szerint már a 10. évfolyamon tanuló lányok 33,9 %-a fogyasztott a megelőző hónapban alcopopot, tehát többen, mint sört, és az alcopop rendszeresebb fogyasztása is megközelíti a sört rendszeresen fogyasztó lányok arányát.

3.2.5 Az utolsó fogyasztási alkalom jellemzői

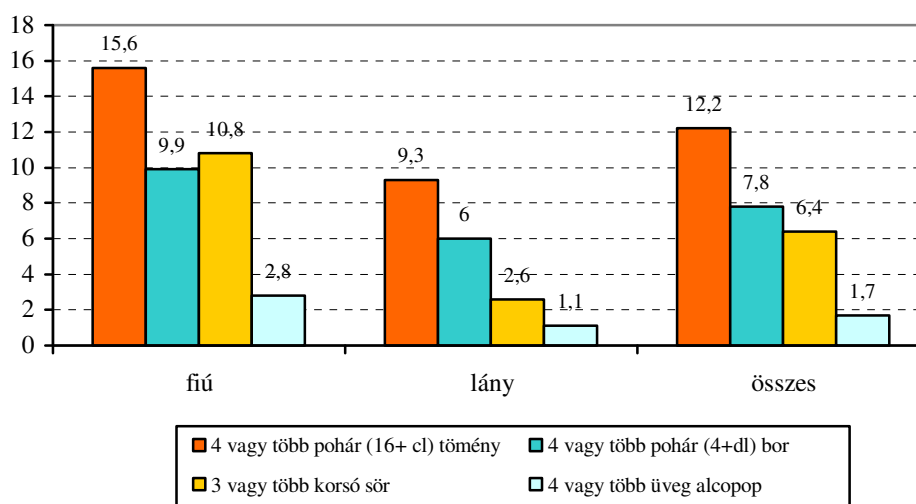
Az utolsó fogyasztási alkalommal fogyasztott alkohol fajtája nemeként (több válasz volt adható)

Az utolsó fogyasztási alkalommal a fiúk közel 40 %-a ivott sört. Ettől alig marad el a tömény italt fogyasztók aránya. Harmadik az italok sorrendjében a bor, legkisebb arányban pedig alcopopot fogyasztottak a fiúk. A lányok az utolsó fogyasztási alkalommal – a korábbi évek adataihoz hasonlóan – legnagyobb arányban tömény italt fogyasztottak. Több mint egyharmad részük ivott bort, és ettől alig marad el az alcopopot fogyasztók aránya. *Az utolsó alkalomra vonatkozó adatok, tehát az előző hónap prevalenciáihoz képest valamelyest kedvezőtlenebb képet mutatnak. Sem a fiúknál, sem pedig a lányoknál nem érzékelhető a bor*

fogyasztás terjedése. E mutató alapján a lányoknál változatlanul a legelterjedtebb a töményital fogyasztás, és figyelemre méltó módon nagy arányú az alcopop fogyasztása.

Az utolsó fogyasztási alkalommal az egyes italajtákból nagyobb mennyiséget fogyasztók aránya a 8-10. évfolyamon

A prevalencia adatoktól eltérően, az utolsó alkalomra vonatkozó mennyiségi adatok alapján fiúk és lányok is legnagyobb arányban tömény italból fogyasztanak nagyobb mennyiséget. Ettől jelentősebb mértékben elmaradva a második helyen a lányoknál a bor, a fiúknál pedig a sörfogyasztás szerepel. Az alcopop a nagyobb mennyiségű fogyasztásban még mindig csak kisebb mértékben van jelen a 8-10. évfolyamon tanuló fiatalok fogyasztási szerkezetében.

3.2.6. A nagyivás és lerészegedés főbb mutatói

A nemzetközi és a hazai próbavizsgálatok alapján is a nagyivás és a lerészegedés kérdései a 2007. évi ESPAD kérdőív változásaiban leginkább érintett kérdések közé tartoznak. Míg a nagyivásra vonatkozó kérdés megváltozása⁸ a hazai próbakérdezés eredményei alapján a válaszokat nem befolyásolta jelentős mértékben, addig a lerészegedésre vonatkozó kérdés megváltoztatása⁹ a hazai és nemzetközi próbakérdezés során is jelentős különbségeket mutatott oly módon, hogy a kérdés új megfogalmazása alacsonyabb prevalencia értékeket

⁸ A kérdés korábbi megfogalmazása: „Hányszor fordul elő veled, hogy *egyedül* 5 vagy több italt megittál?” A kérdés 2007. évi megfogalmazása: „Hányszor fordult elő veled, hogy *egy alkalommal* 5 vagy több italt megittál?”

⁹ Míg korábban a kérdés a lerészegedés értelmezését a megkérdezettekre bízta, addig a mostani kérdés definiálja, mit értünk lerészegedés alatt („támolyogtál, akadozott a beszéded, hánytál, nem emlékeztél mi történt veled előzőleg”)

eredményezett. Elfogadva az EPAD ajánlásokat, a magyarországi adatfelvétel során a lerészegedésre vonatkozó kérdés régi és új megfogalmazását is alkalmaztuk. A próbafelvételek eredményei azonban arra utaltak, hogy a régi kérdés az új kérdőívben is a korábbinál alacsonyabb értékeket eredményez.

A budapesti 8-10. évfolyamos diákokra vonatkozó adatok a lerészegedés élet és éves prevalencia értékeiben nem mutatnak lényeges különbségeket. Minkét kérdésforma alapján *a fiatalok több mint fele volt már részeg legalább egyszer az életben, és 41/43 % volt részeg a megelőző évben.* Bár a lányok között mind két kérdésforma alapján alacsonyabb a valaha, vagy az előző évben lerészegedők aránya, figyelemreméltóan kicsi a különbség a fiúk és a lányok között a lerészegedés előfordulásában.

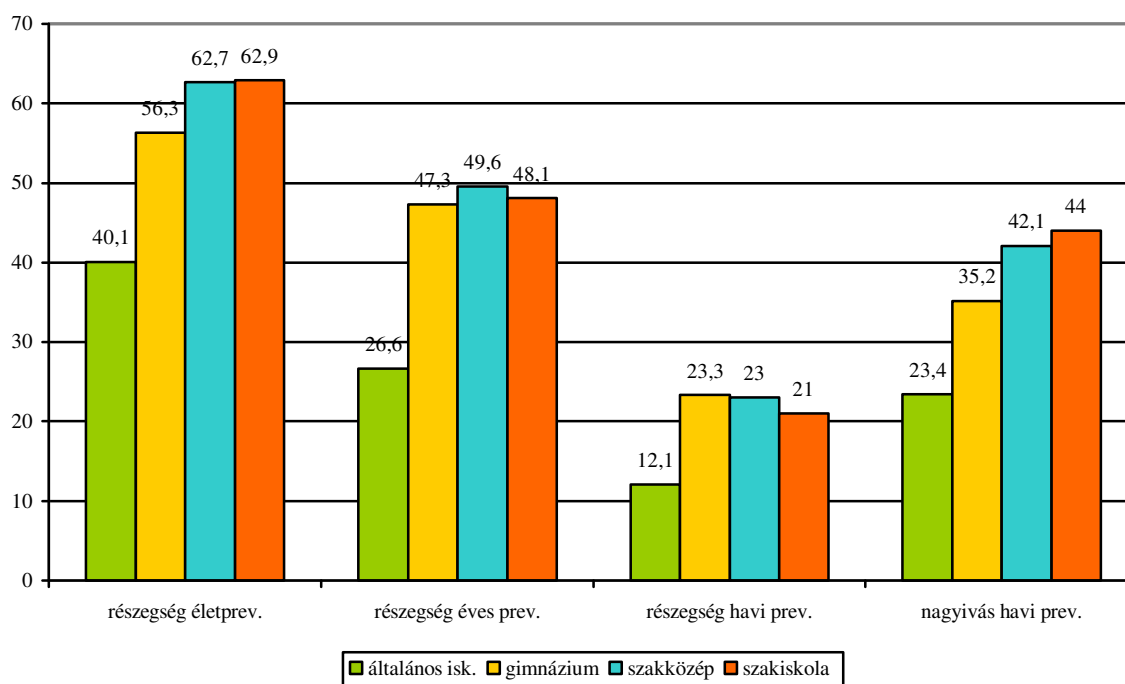
Jelentős különbséget mutatnak a havi prevalencia régi és új kérdésre kapott arányai. Míg a régi kérdésre kapott válaszok alapján a fiatalok több, mint egynegyede volt legalább egyszer részeg a kérdezést megelőző hónapban, addig az új kérdésre kapott válaszok alapján csupán a fiatalok egyötödét érinti a havi lerészegedés. Míg az új kérdésforma nem mutat különbséget a nemek között a havi lerészegedés elterjedtségében, addig a régi kérdésforma alapján a lerészegedés valamelyest elterjedtebb a fiúknál, mint a lányoknál.

A fiatalok több mint egyharmadával fordult elő legalább egyszer a kérdezést megelőző hónapban, hogy egy alkalommal 5 vagy több italt ivott meg. A nagyivás, tehát elterjedtebb, mint a lerészegedés, ami azt valószínűsíti, hogy 5 vagy több ital elfogyasztása a fiatalok jelentős részénél nem vezet lerészegedéshez.

A lerészegedés és nagyivás főbb prevalencia értékei 8-10. évfolyamon Budapesten

	Életprevalencia	Éves prevalencia	Havi prevalencia
Fiúk			
Lerészegedés			
- új	56,4	44,2	20,3
- régi	56,0	43,1	27,9
Nagyivás			39,1
Lányok			
Lerészegedés			
- új	53,7	42,1	20,0
- régi	53,5	40,2	23,3
Nagyivás			31,9
Összes			
Lerészegedés			
- új	55,0	43,1	20,2
- régi	54,7	41,6	25,4
Nagyivás			35,3

A lerészegedés és nagyivás főbb prevalencia értékei iskolatípusonként (új kérdések alapján)

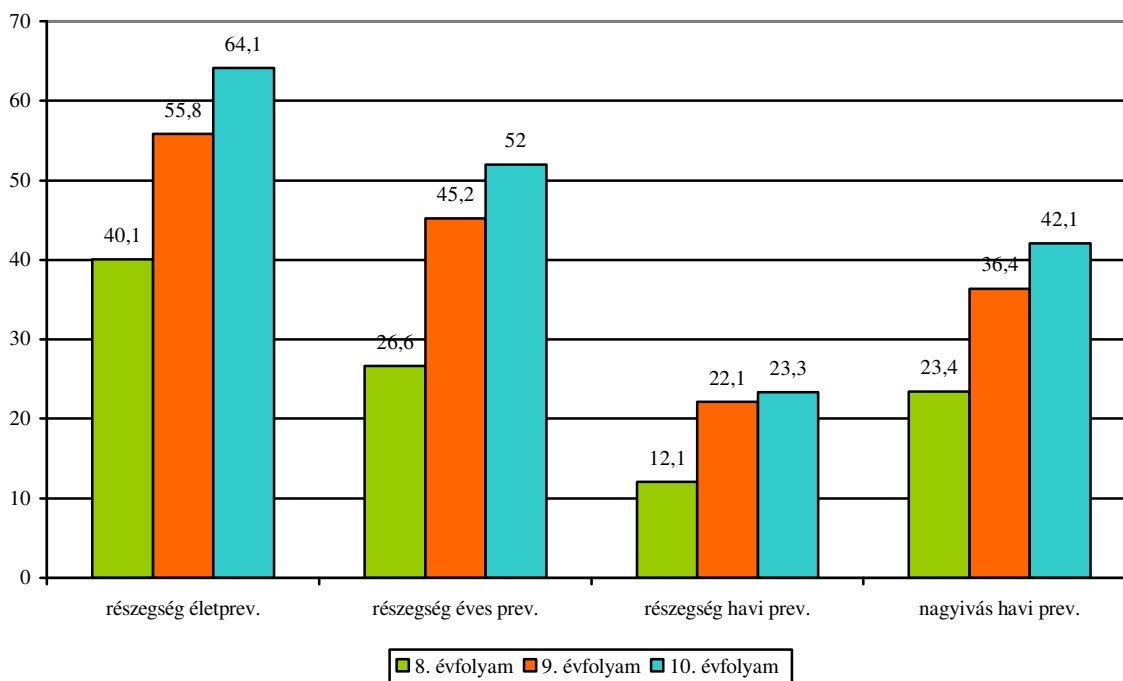

A lerészegedés élet, éves és havi prevalencia értékei is elsősorban az általános és középiskolai képzési forma között mutatnak különbséget. A három középfokú képzési

formában a lerészegedés prevalencia értékei nem térnek el jelentősen, azaz az adatok alapján azt valószínűsíthetjük, hogy a lerészegedés előfordulása iskolatípusonként nem különbözik. Az előző havi nagyivás előfordulása már jellegzetesebb eltéréseket mutat. A középfokú intézmények között a gimnáziumokban fordul elő kisebb arányban nagyivás.

Az évfolyamok közötti különbségek a nagyivás és a lerészegedés valamennyi mutatója alapján jelentősek. A lerészegedés éves és havi prevalencia értéke megkétszereződik a 8. és a 10. évfolyam között, és a nagyivás elterjedtsége is közel duplájára nő.

A lerészegedés és nagyivás főbb prevalencia értékei évfolyamonként (új kérdések alapján)

3.2.7.A nagyivás és a lerészegedés elterjedtségében bekövetkezett változások

A 8-10. évfolyamosokra vonatkozó adatokhoz hasonlóan azt valószínűsíthetjük, hogy míg a lerészegedés élet- és havi prevalencia értékei a régi és új kérdések alapján is hasonló értékeket mutatnak, és ezek az értékek fiúknál és lányoknál is alacsonyabbak, mint a 2003. és a 2005. évi adatok. A csökkenést valószínűleg inkább a kérdésben bekövetkezett változás okozza (a régi kérdés a kérőív végén szerepel, amikor már korábban definiáltuk a diákoknak a lerészegedés fogalmát). A havi prevalencia értékek a régi kérdés alapján a fiúknál és a lányoknál is változatlanúságot mutatnak a 2005. évi adatokhoz képest, és minimális növekedést az előző ESPAD vizsgálat adataihoz viszonyítva. A 3 vagy többszöri lerészegedés aránya a

megelőző hónapban a fiúknál enyhe növekedést mutat a régi kérdése alapján, a lányoknál pedig a 2005. évi adatokhoz képest megduplázódott a három vagy többször lerészegedők aránya. (A korábbi évek adatainak forrása: Elekes 1993, Elekes, Paksi 1996, Elekes, Paksi 2000, Paksi, Elekes 2003, Elekes 2004b, Elekes 2005a, Paksi, Elekes 2005, Elekes 2005b).

A próbakérdezések eredményei alapján a nagyivásra vonatkozó kérdés módosítása nem volt különösebb hatással az eredményekre. A budapesti adatok alapján ugyanerre következtethetünk¹⁰ Így a 2007. évi adatok alapján *a nagyivás elterjedtsége tovább nő a fiatalok körében.*

¹⁰ A nemzetközi próbakérdés eredményei azt mutatták, hogy azokban az országokban, ahol az új kérdésforma hatással volt a válaszokra, ott a prevalencia értékek alacsonyabbak voltak, mint a régi megfogalmazás esetében

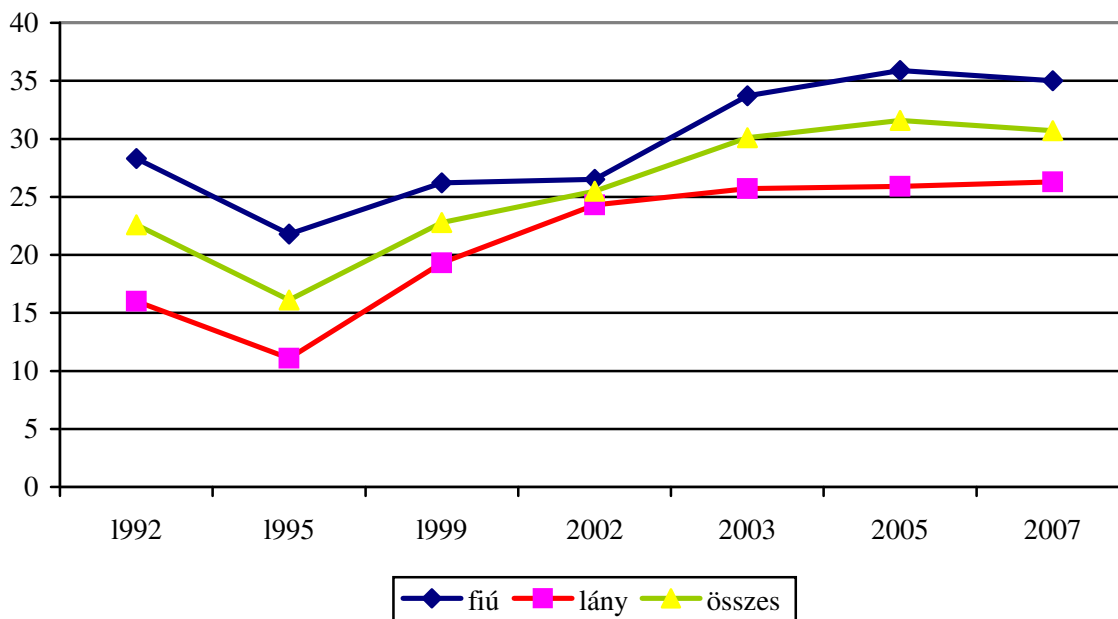
A lerészegedés és nagyivás főbb mutatóinak alakulása Budapesten a 10. évfolyamon 1992 és 2005 között nemenként:

	Lerészegedés				Nagyivás
	Életprevalencia	Éves prevalencia	Havi prevalencia	Havi 3 vagy több alkalom	Havi prevalencia
Fiúk					
1992	62,3	56,8	28,3	7,4	30,1*
1995	53,5	43,3	21,8	6,5	29,0
1999	63,0	49,8	26,2	10,1	27,3
2002	62,3	50,6	26,5	8,9	33,9
2003	71,8	59,8	33,7	13,3	40,3
2005	70,8	60,3	35,9	13,5	44,6
2007 új	64,9	55,3	25,4	7,9	45,9
2007 régi	65,2	53,5	35,0	14,4	
Lányok					
1992	52,9	44,9	16,0	1,4	14,8*
1995	41,9	28,9	11,1	2,7	13,1
1999	52,3	39,8	19,3	3,2	18,3
2002	61,2	47,9	24,3	5,7	27,0
2003	66,9	51,1	25,7	7,3	25,7
2005	68,5	54,0	25,9	4,1	29,7
2007-új	61,7	47,2	20,6	4,8	37,5
2007 régi	64,7	47,6	26,3	8,5	
Összes					
1992	58,0	51,3	22,6	4,7	23,0*
1995	47,2	35,5	16,1	4,4	20,4
1999	57,7	44,9	22,8	6,7	23,9
2002	61,8	49,3	25,5	7,5	30,6
2003	69,6	55,9	30,1	10,7	33,8
2005	69,8	57,6	31,6	9,6	38,2
2007 új	63,3	51,3	23,0	6,4	41,8
2007 régi	64,9	50,6	30,7	11,4	

* az adatok a megelőző két hétre vonatkoznak

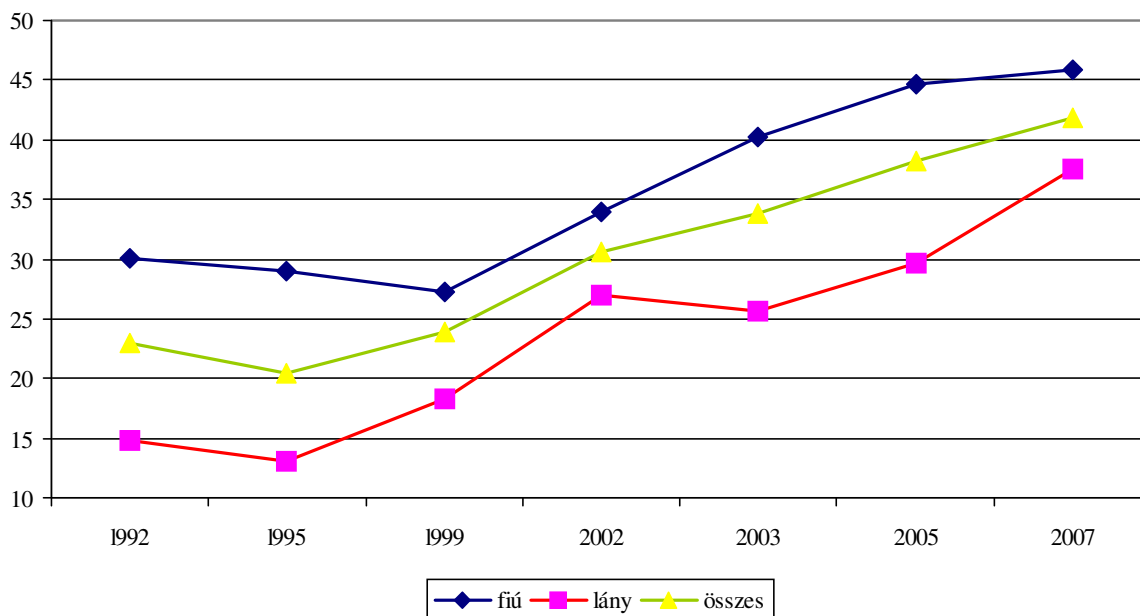
Az 1995-2007 között bekövetkezett változások arra utalnak, hogy a lerészegedés havi prevalencia értékében 1995-2003 között bekövetkezett jelentős növekedés (a havi lerészegedők arány közel kétszeresére nőtt) után 2003-2005 között a növekedés mérséklődött, majd 2007-re a növekedés megállt, sőt a fiúknál a havi prevalencia érték csökkent, a lányoknál pedig nem változott.

A lerészegedés havi prevalenciája a 10. évfolyamon (régikérdés alapján)

A nagyivás havi prevalencia értéke folyamatos és állandó növekedést mutat 1995-től kezdődően, és így 12 év alatt az előző hónapban legalább egyszer 5 vagy több italt fogyasztók aránya megkétszereződött. Különösen jelentős volt a növekedés a lányoknál, akik között 2007-ben közel háromszor annyian számoltak be előző havi nagyivásról, mint a fiúk között.

A nagyivás havi prevalenciája a 10. évfolyamon

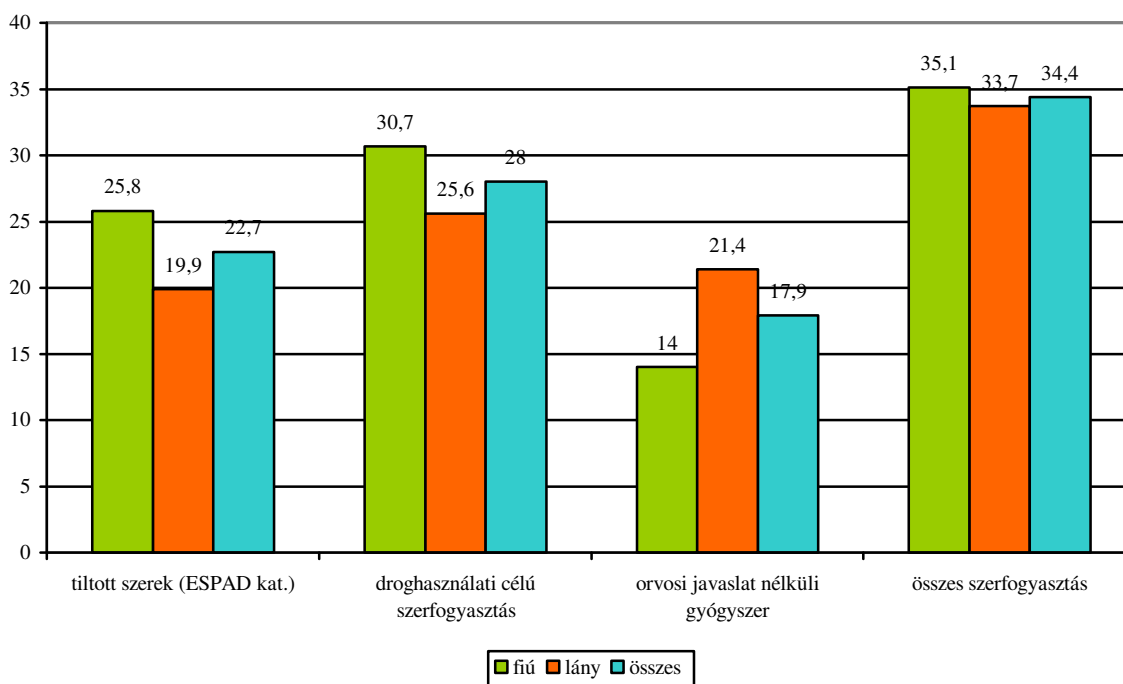
3.3. Egyéb drogok

3.3.1. Elterjedtség

A Budapesten megkérdezett 8-10. évfolyamos fiatalok 22,7 %-a fogyasztott már életében valamilyen tiltott szert¹¹. A fiúknál az arány 25,8 %, a lányoknál pedig 19,9 %. Ennél magasabb 28 % azoknak az aránya, akik biztosan droghasználati céllal fogyasztottak valamilyen szert¹². A biztosan droghasználati célú szerfogyasztás életprevalencia értéke a fiúknál 30,7 %, a lányoknál pedig 25,6%. Az orvosi javaslat nélküli gyógyszerfogyasztás¹³ életprevalencia értéke a lányoknál magasabb 21,4 %, a fiúknál 14 %. A teljes mintára vonatkozó prevalencia érték 17,9 %.

Az összes (tiltott és legális) szerfogyasztás életprevalencia értéke a megkérdezett 8-10. évfolyamos budapesti diákok körében 34,4 %. Fiúknál valamelyest magasabb, 35,1%, a lányoknál pedig alacsonyabb 33,7% az arány.

Egyéb drogok életprevalencia értéke a 8-10. évfolyamos budapesti diákok körében nemenként

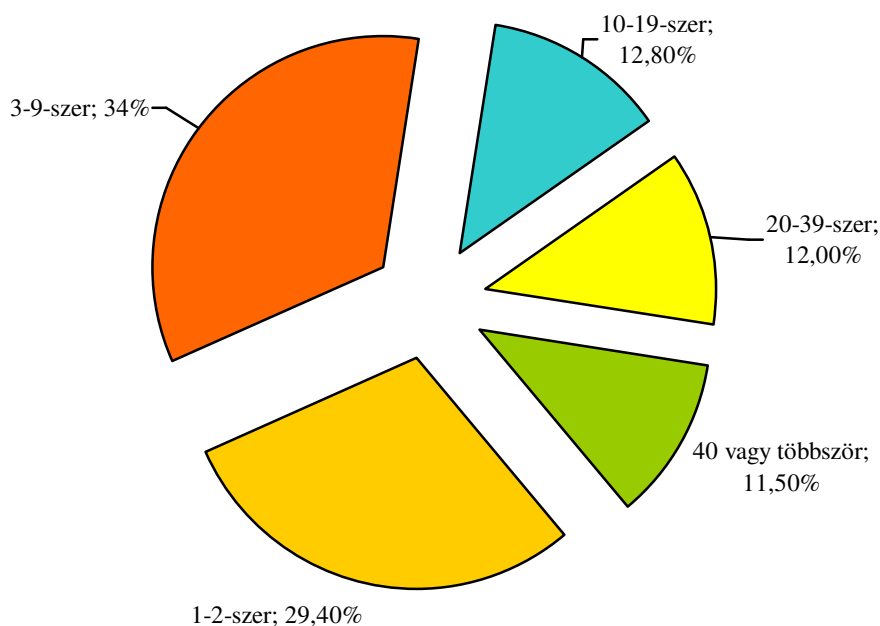
¹¹ Tiltott szerek közé az ESPAD beszámolókból tiltott szerek között szereplő drogokat soroltuk: marihuána vagy hasis, ecstasy, amfetaminok, LSD vagy más hallucinogének, crack, kokain, heroin,

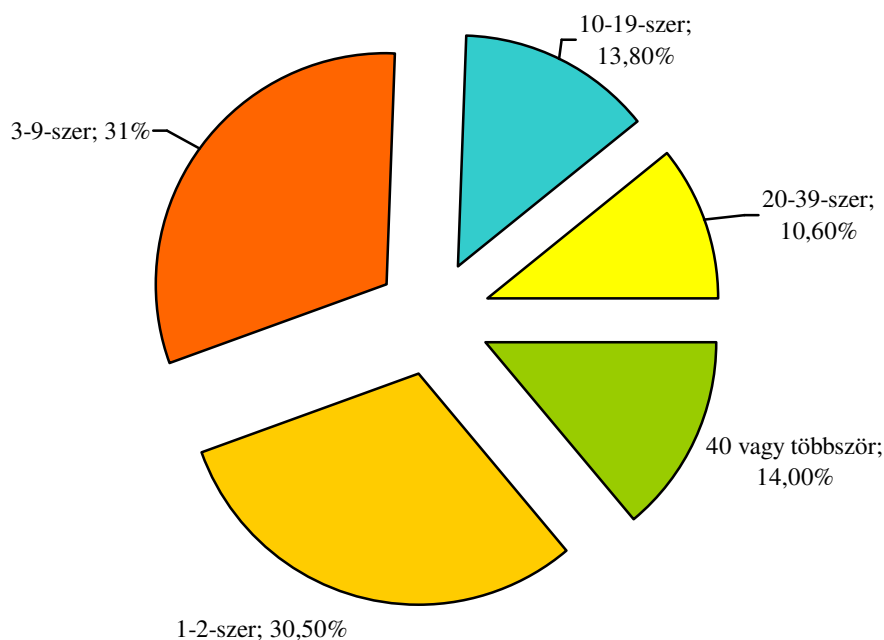
¹² ebben a csoportban szerepelnek az „ESPAD” tiltott szereken kívül a mágikus gomba, GHB, egyéb ópiátok (pl. máktea), egyéb drogok, szerves oldószerek, patron/lufi

¹³ nyugtatók/altatók és alkohol gyógyszerrel

Akár a tiltott szerekre akár pedig a droghasználati célú szerfogyasztásra vonatkozó gyakoriságokat nézzük, megállapíthatjuk, hogy a *diákok kevesebb, mint egyharmada egy-két alkalommal próbált ki valamilyen visszaélésre alkalmas szert*. Egy másik egyharmad ennél gyakoribb fogyasztó, de náluk sem haladja meg a szerfogyasztás a 9 alkalmat. A *fogyasztók egynegyede (tiltott szereknél és droghasználati célú szerfogyasztásnál egyaránt) 20 vagy több alkalommal fogyasztott már valamilyen visszaélésre alkalmas szert*. Ez a teljes mintán belül a tiltott szerek esetében a válaszoló fiatalok 5,1 %-át a a droghasználati célú szerfogyasztás esetében pedig 5,3%-t jelent.

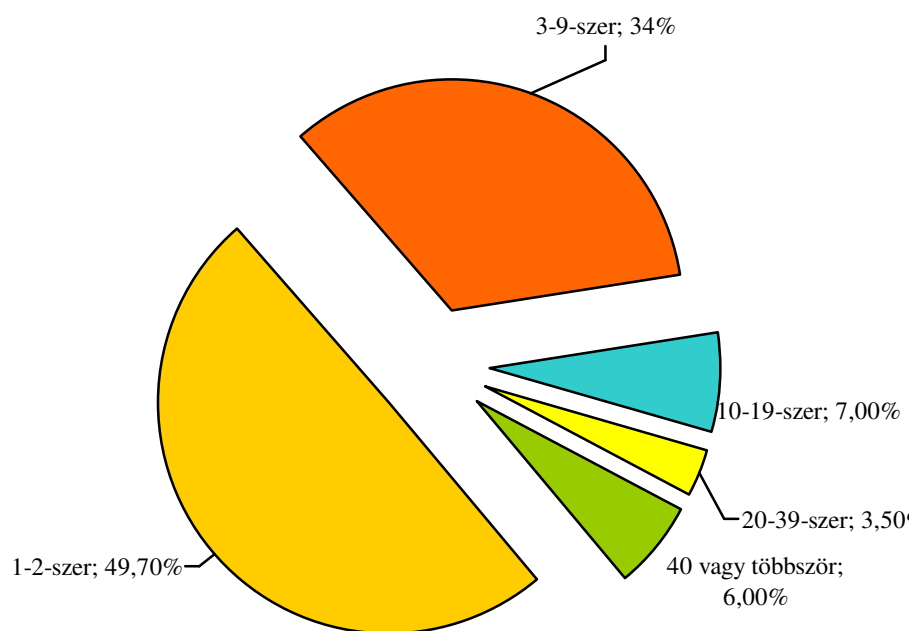
Tiltott szerek fogyasztási gyakorisága a valaha már fogyasztókon belül

Droghasználati célú szerfogyasztás gyakorisága a valaha már fogyasztókon belül

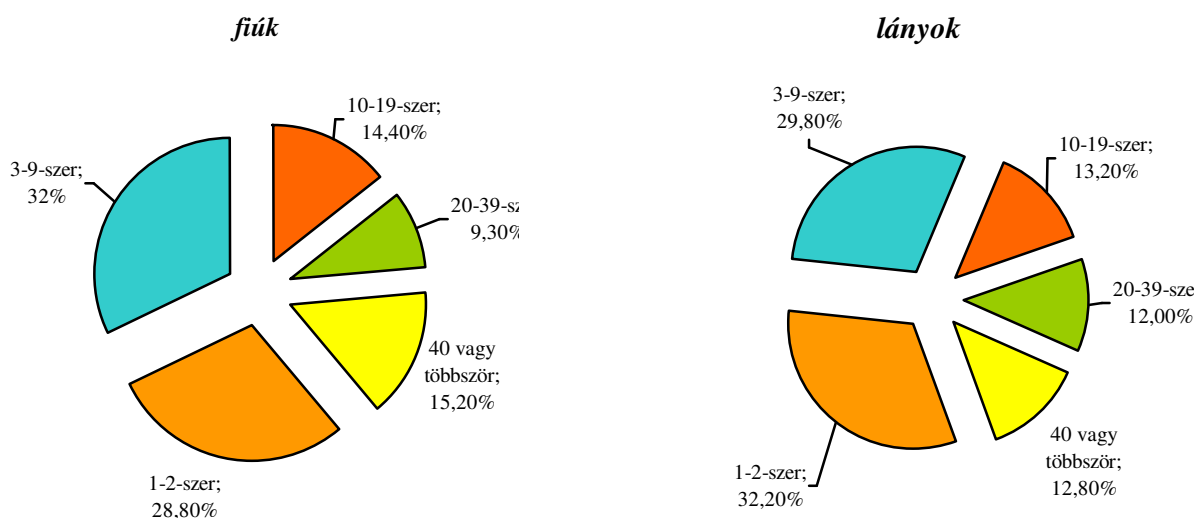
Az orvosi javaslat nélküli nyugtató/altató és/vagy gyógyszer és alkohol együttes fogyasztása sokkal kisebb gyakoriságú, mint a droghasználati célú szerfogyasztás. A válaszoló fiatalok fele csupán 1-2 alkalommal, és egyharmaduk legfeljebb 9-szer használt valamilyen nyugtatót orvosi javaslat nélkül vagy gyógyszert alkohollal. A 20 vagy több alkalommal fogyasztók aránya a fogyasztókon belül 9,5 %, ami a teljes minta 1,4 %-át jelenti.

Orvosi javaslat nélküli gyógyszerfogyasztás gyakorisága a valaha már fogyasztókon belül

A tiltott szer fogyasztás gyakoriságának nemenkénti adatai egyértelműen arra utalnak, hogy a fiúk között valamelyest elterjedtebb a nagyobb gyakoriságú szerfogyasztás. Míg a tiltott szert fogyasztó fiúk 40 %-a fogyasztott 10 vagy több alkalommal, addig a lányoknál a megfelelő arány 30 %. A nagyobb gyakoriságú droghasználati célú szerfogyasztás is valamelyest nagyobb arányban fordul elő a fiúknál, mint a lányoknál, ugyanakkor figyelemre méltó, hogy a 40 vagy több alkalommal fogyasztó lányok aránya megközelíti a fiúkéét.

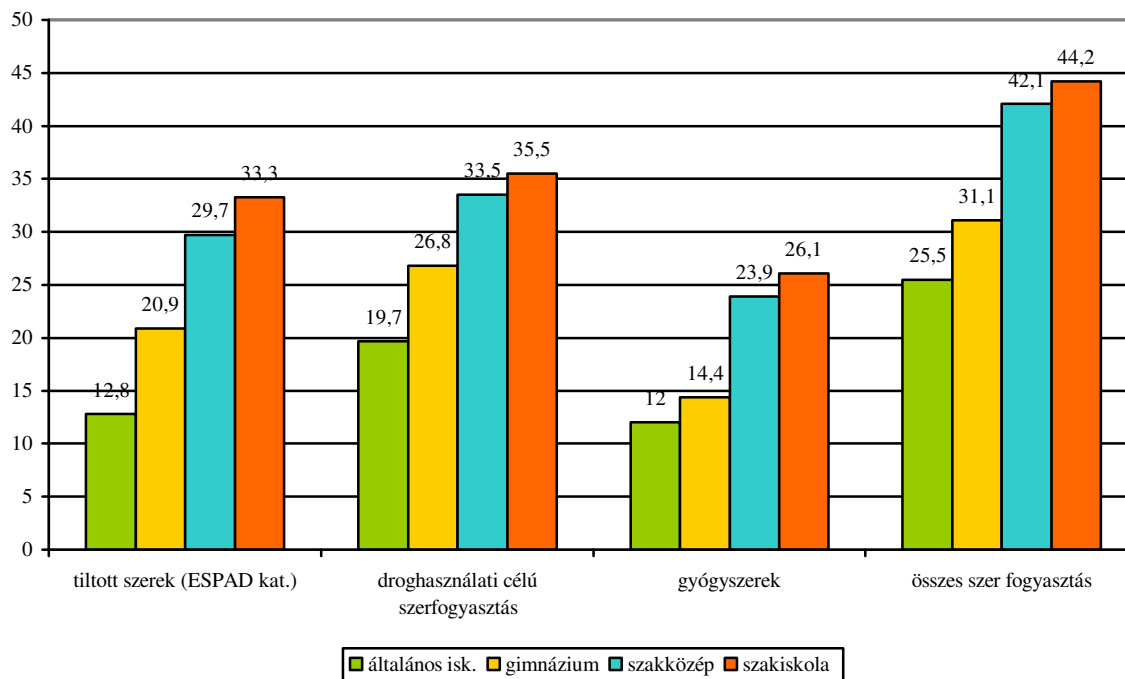
A droghasználati célú szerfogyasztás gyakorisága a fogyasztókon belül, nemenként

Amint azt már korábban írtuk az orvosi javaslat nélküli gyógyszerfogyasztás inkább jellemző a lányokra, mint a fiúkra. Ugyanakkor a nagyobb gyakoriságú fogyasztás, a többi szercsoporthoz hasonlóan, itt is a fiúkra jellemző inkább.

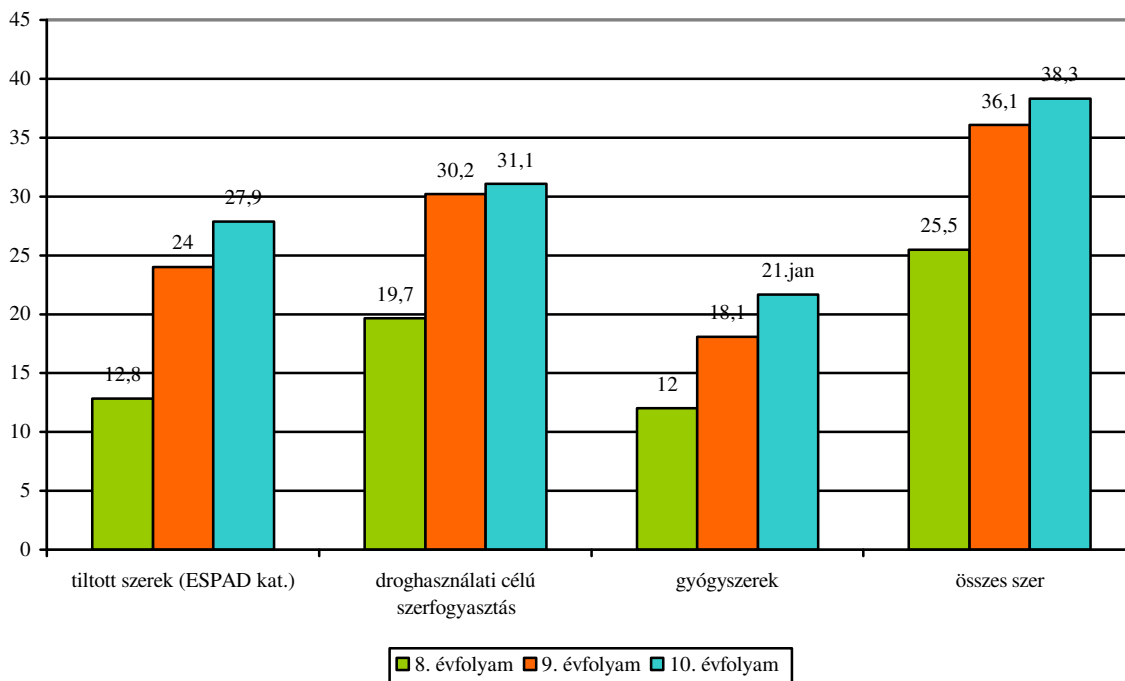
A szerfogyasztás életprevalencia értékei egyértelmű és szignifikáns iskolatípusonkénti különbséget mutatnak. Minden szertípus fogyasztása legkevésbé elterjedt az általános iskolákban tanuló – legfiatalabb – diákok között. Ugyanakkor figyelemre méltó, hogy már ebben az iskolatípusban is minden negyedik diák kipróbált valamilyen tiltott vagy legális, visszaélésre alkalmas szert. A korábbi évekhez képest sokkal egyértelműbbnek látszik a középfokú intézmények közötti különbség. Bár a tiltott szerek és a droghasználati célú szerek fogyasztása korábban is kevésbé elterjedt volt a gimnáziumban tanuló fiatalok között, mint a szakközépiskolákban vagy a szakiskolákban, a különbség a 2007. évi adatok alapján erőteljesebbnek látszik. Különösen figyelemre méltó a visszaélésszerű gyógyszerfogyasztás iskolatípusonkénti eltérő aránya. A korábbi vizsgálatok eredményei nem mutattak jelentős különbséget a gyógyszerfogyasztás iskolatípusonkénti arányában. *A 2007. évi adatok alapján a szakiskolákban közel kétszer annyian fogyasztottak már életükben visszaélésszerűn gyógyszert, mint a gimnáziumokban.*

*Egyéb drogok életprevalencia értéke a 8-10. évfolyamos budapesti diákok körében
iskolatípusonként*

A szercsoportok életprevalencia értékei egyértelműen növekedést mutatnak a vizsgált évfolyamokon. Így a legalacsonyabb prevalencia értékeket a 8. a legmagasabbakat pedig a 10. évfolyamon találjuk. Ugyanakkor figyelemre méltó, hogy míg a tiltott szereket valaha fogyasztók aránya több mint kétszeresére nő a 8. és a 10. évfolyam között, és a gyógyszert fogyasztók aránya is közel megduplázódik, addig a droghasználati célú szerfogyasztás növekedése sokkal kisebb mértékű az évfolyamokon. Azaz, az adatok azt valószínűsítik, hogy a nyolcadik évfolyamos tanulók körében a pótszerek fogyasztása elterjedtebb, mint a felsőbb évfolyamokon.

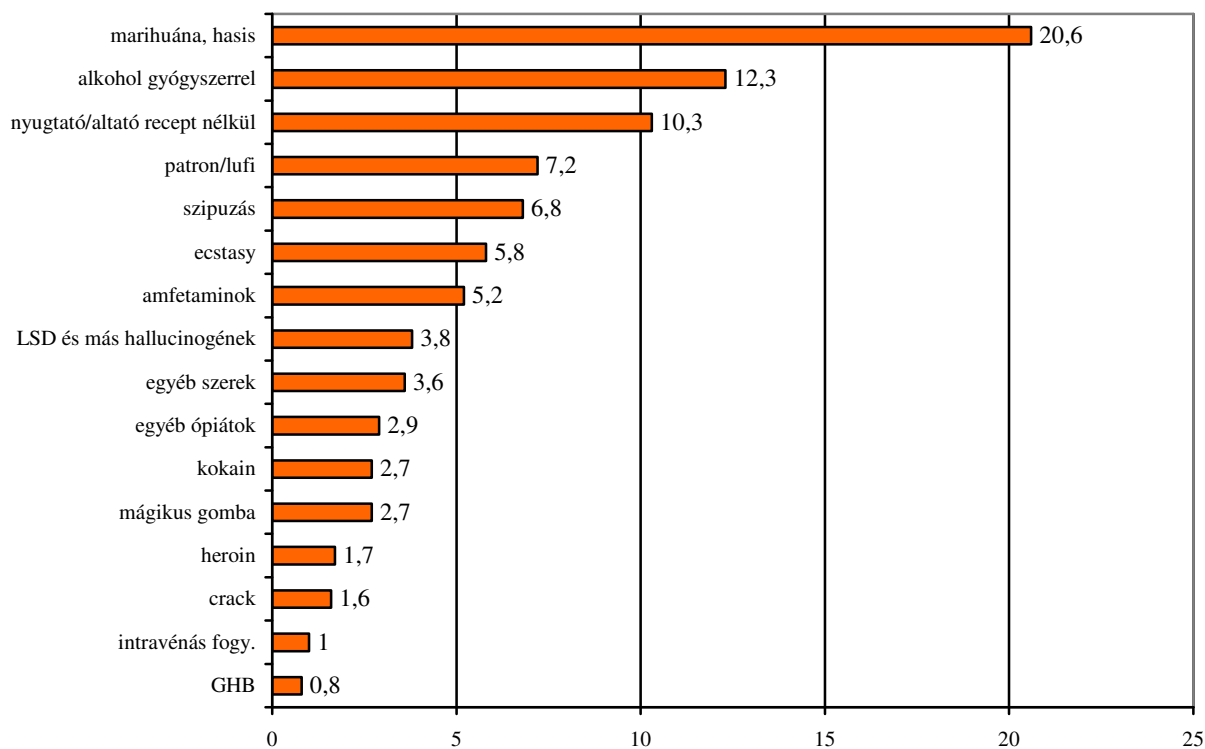
*Egyéb drogok életprevalencia értéke a 8-10. évfolyamos budapesti diákok körében
évfolyamonként*

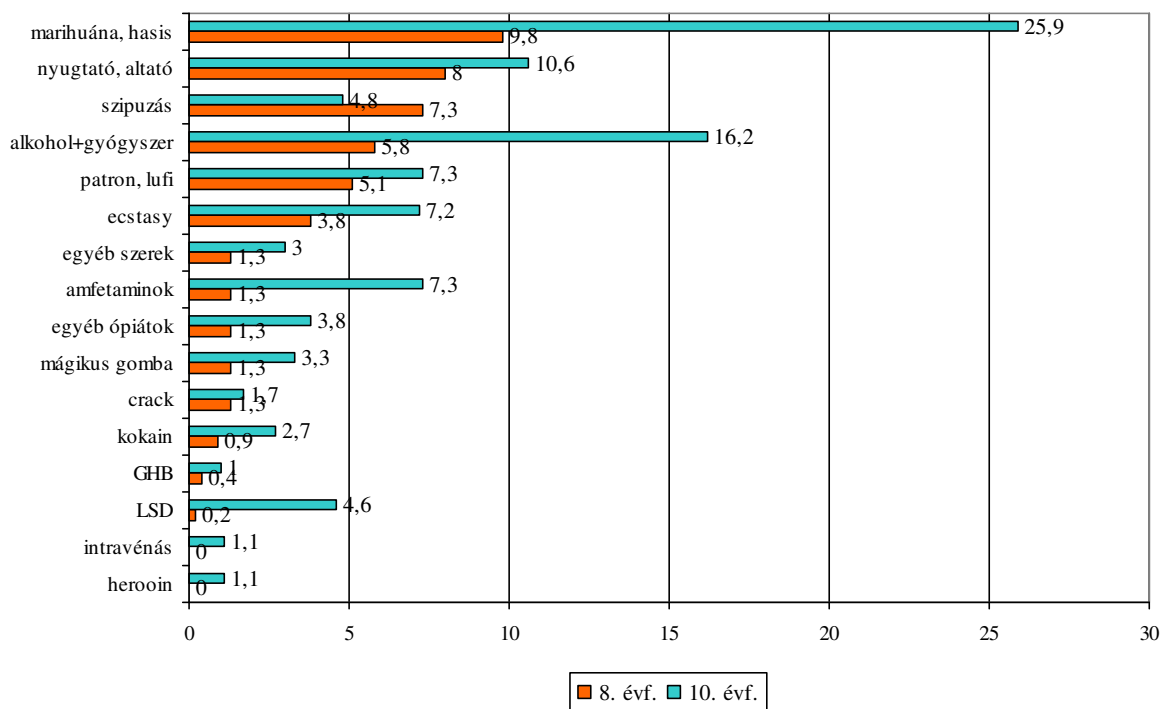
3.3.2. Szerenkénti életprevalencia értékek

Az egyéb szerekre vonatkozó életprevalencia értékek alapján jelentős szerkezeti változást nem figyelhetünk meg a fiatalok fogyasztásában. Változatlanul a *leghelterjedtebb szer a marihuána*, 20,6 %-os életprevalencia értékkel. A marihuána után *négy legális szer található az elterjedtségi sorrendben: az alkohol gyógyszerrel történő fogyasztása, az orvosi recept nélküli nyugtató fogyasztás, a patron, lufi használat és a szipuzás*. A patron, lufi használatot 2003-ban kérdeztük először, és mindenképpen jelentős változást jelent, hogy 2007-ben a negyedik leghelterjedtebb szerré lépett elő a fiatalok szerhasználati szokásaiban. A legális szerek után hagyományosan az ecstasy, amfetaminok és az LSD/hallucinogének következnek a sorrendben. Az egyéb szereken kívül a többi vizsgált drog fogyasztása változatlanul alig van jelen a 8-10. évfolyamos fővárosi középiskolások életében.

Szerenkénti életprevalencia értékek a 8-10. évfolyamos fővárosi diákok között

Szerenkénti életprevalencia értékek változása a 8. és a 10. évfolyam között

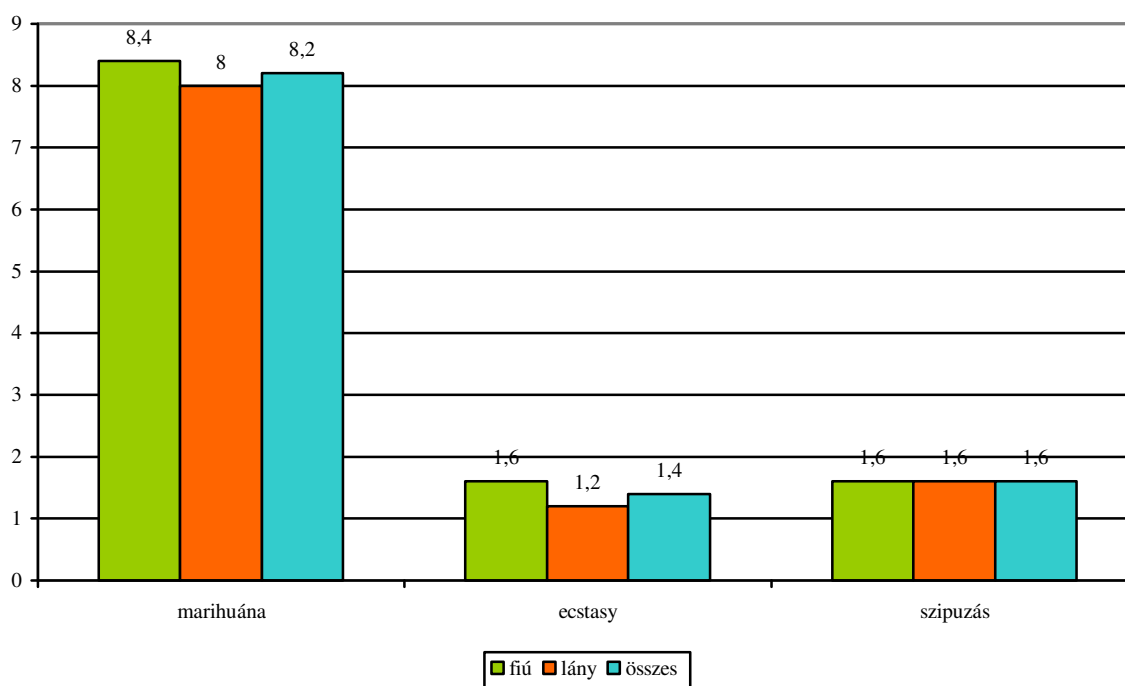

A vizsgált három iskolai évfolyamon nem csak általában nő a szerfogyasztás, hanem bizonyos strukturális átrendeződést is megfigyelhetünk. A 8. és a 10. évfolyam között közel háromszorosára nő az alkohol és gyógyszer együttes fogyasztásának prevalencia értéke, hasonló mértékű a növekedés az amfetaminok, LSD, marihuána prevalencia értékében, kisebb mértékű a változás a nyugtató fogyasztás elterjedtségében és 10. évfolyamra lecsökken a szípuzás prevalencia értéke.

3.3.3. Szerenkénti havi prevalencia értékek

A 2007. évi vizsgálat összesen három szer havi prevalencia értékét vizsgálta.

Szerenkénti havi prevalencia értékek nemenként

Jelentősebb havi prevalencia értéket a marihuána fogyasztás mutat, a 8-10. évfolyamos fiatalok 8,2 %a fogyasztott legalább egyszer marihuánát a kérdést megelőző hónapban, fiúk és lányok hasonló arányban. Az ecstasy és a szípuzás havi prevalencia értéke mindkét nemnél alacsony. Az évfolyamonkénti különbségek csupán a marihuána prevalencia értékében szignifikánsak, ahol a 8. évfolyamon a havi prevalencia érték 3,6 %, a 9. évfolyamon 10,8 % a 10. évfolyamon pedig 8,8 %.

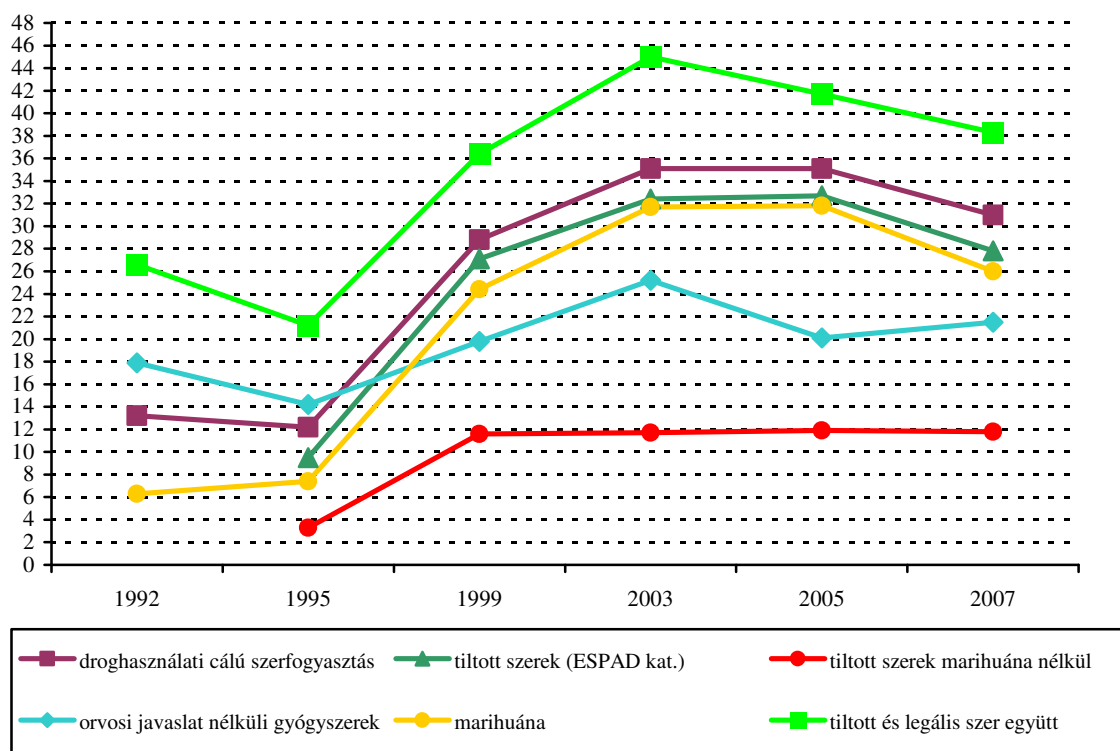
3.3.4. Trendek

A tiltott szerek, és a droghasználati célú szerek életprevalencia értéke is szoros együtt mozgást mutat a marihuána fogyasztás életprevalencia értékével. Mindhárom szertípus fogyasztása 1995 és 1999 között mutatott jelentős növekedést Budapesten a 10. évfolyamon tanuló fiatalok körében. A növekedés 1999 és 2003 között lassult, majd 2003 és 2005 között a valaha fogyasztók aránya nem változott. (A korábbi évek adatainak forrása: Elekes 1993, Elekes, Paksi 1996, Elekes, Paksi 2000, Paksi, Elekes 2003, Elekes 2004b, Elekes 2005a, Paksi, Elekes 2005, Elekes 2005b).

A 2007. évi adatok a tiltott szerek és a droghasználati célú szerek fogyasztásának is a csökkenését mutatják. Ez a csökkenés egyértelműen a valaha marihuánát fogyasztók aránya csökkenésének tudható be. A marihuána nélküli tiltott szerek fogyasztásának prevalencia értéke az 1995 és 1999 között bekövetkezett jelentős növekedés után az elmúlt nyolc évben változatlan volt, és valamennyi vizsgált évben a 11,6-11,9 % közötti prevalencia értéket mutatja. A gyógyszerek visszaélészerű fogyasztása szintén 2003-ban érte el a csúcspontját – 25,2 %-os életprevalencia értékkel, majd a 2003 és 2005 közötti csökkenés után a 2007 évi adatok ismét enyhébb növekedést mutatnak.

Mindezek következtében az összes egyéb drogfogyasztás az életprevalencia értékek alapján 2003-ban éri el a legnagyobb elterjedtséget. A 2003. évi érték több mint kétszerese az 1995-ben regisztrált értéknek. *2003-tól kezdődően az egyéb drogok életprevalencia értéke folyamatos csökkenést mutat.* Míg a 2003-2005 közötti csökkenés elsősorban az orvosi javaslat nélküli gyógyszerfogyasztásnak volt köszönhető, addig a 2005-2007 közötti csökkenés a marihuána életprevalencia értékében bekövetkezett változásból adódik.

Főbb szercsoportonkénti életprevalencia értékeke 1992 és 2007 között

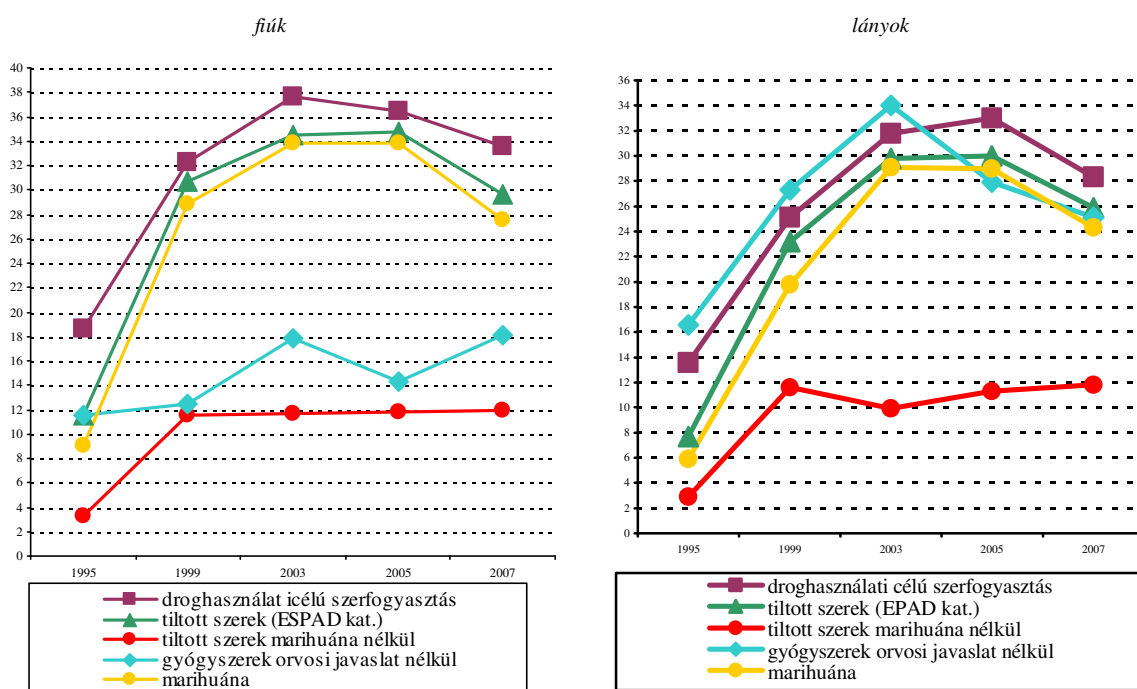
A 16 évesekre vonatkozó országos adatok már 2003-ban is arra utaltak, hogy a tiltott szerek fogyasztásának növekedés a fiúknál megállt, a lányoknál pedig elsősorban a marihuána fogyasztás terjedése mutatta 1999-2003 között azokat az arányokat, amelyeket a fiúknál 5 évvel korábban tapasztaltunk. A fővárosi 10. évfolyamos fiúkra vonatkozó adatok még 1999 és 2003 között is a marihuána, és így a tiltott szerek és a droghasználati célú szerfogyasztás növekedését mutatta, ez a növekedés azonban a fővárosi fiúk között is sokkal kisebb mértékű volt, mint a lányoknál. A marihuána fogyasztás és a tiltott szer fogyasztás is a 2003-2005 közötti stabilitás után 2007-ben enyhe csökkenést mutat. A droghasználati célú szerfogyasztás a fiúknál 2003-ban érte el a csúcspontot, azóta csökken, a lányoknál pedig a csökkenés két évvel később, 2005 és 2007 között következett be.

A marihuána nélküli tiltott szer fogyasztás életprevalencia értéke a fiúknál 1999 és 2007 között nem változott. Az életprevalencia érték ingadozása a lányoknál sem jelentős, de az 1999 és 2003 közötti enyhe csökkenés után, 2005. évi és a 2007.évi adatok enyhe növekedést mutatnak.

A nemek közötti legszembevetőbb különbség az orvosi javaslat nélküli gyógyszer fogyasztás (nyugtató/altató vagy gyógyszer alkohollal) arányaiban és tendenciában is eltérő mértékű

prevalencia értéke. Bár az orvosi javaslat nélküli gyógyszerfogyasztás a fiúknál is elterjedtebb, mint a marihuána nélküli tiltott szer fogyasztás, a prevalencia értékek elmaradnak a többi szercsoport prevalencia értékeitől. Ugyanakkor a lányoknál az orvosi javaslat nélküli gyógyszerfogyasztás egészen 2003-ig valamennyi szercsoport életprevalencia értékét meghaladja. 2003 és 2007 között viszont a gyógyszerfogyasztás jelentős csökkenése következett be a lányoknál, és ma csupán a marihuána fogyasztás életprevalenciája mutat alacsonyabb értéket, mint a gyógyszerfogyasztás. A fiúknál a gyógyszerfogyasztás ilyen mértékű csökkenése nem következett be, az 1995 és 2003 közötti növekedés után 2005-ben kisebb csökkenés figyelhető meg, majd a 2007. évi adatok ismét elérik a 2003. évi szintet.

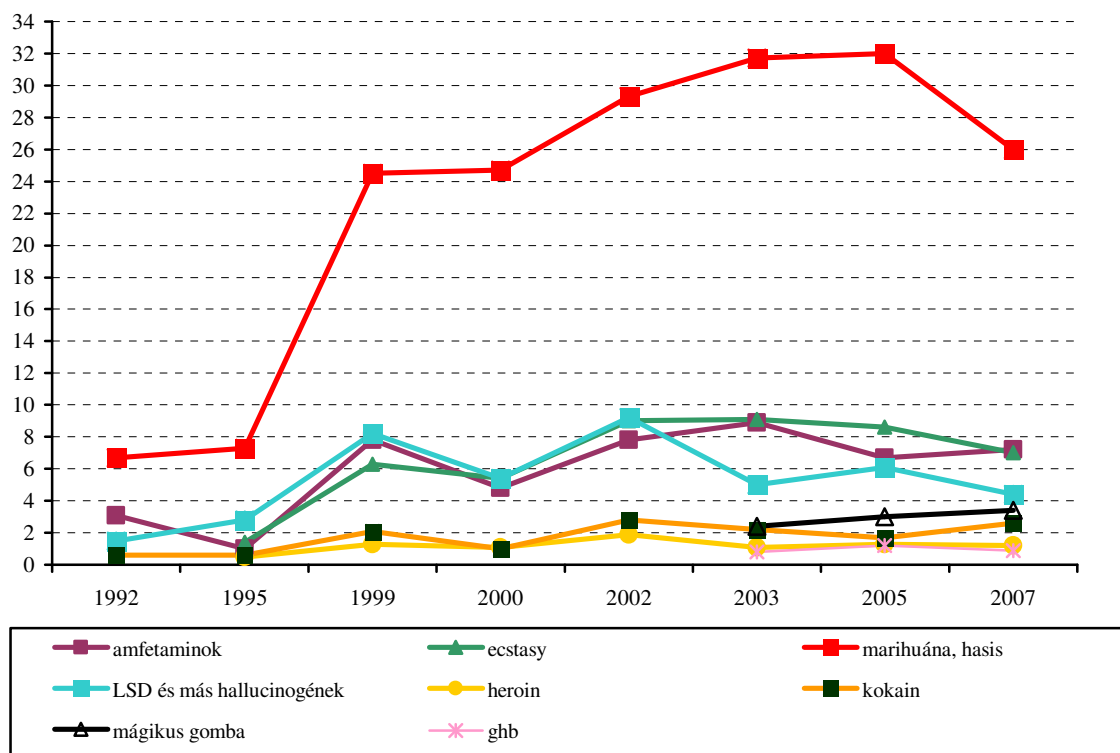
Főbb szertípusok életprevalencia értéke nemenként

A 8-10. évfolyamos fővárosi diákok tiltott szer fogyasztási struktúrájában jelentős átrendeződést nem tapasztalunk az utóbbi években. Amint arról már az előbbieken is szó volt, a legjelentősebb változás a marihuána életprevalencia értékének jelentős növekedése 1995-től kezdődően. E növekedés eddigi csúcspontját 2003-2005-ben érte el, amelyet 2007-ben némi csökkenés követett. E csökkenés ellenére, azonban ma is a legelterjedtebb szer a tiltott drogok között. Második legelterjedtebb tiltott szer 2002-től kezdődően az ecstasy, amely a legmagasabb prevalencia értékeket 2002-2003-ban éri el, majd 2005-ben és 2007-ben

enyhe csökkenés következik be. Az amfetamin fogyasztás 2003-ban éri el a legmagasabb életprevalencia értéket. Ezt 2005-ben enyhe csökkenés, majd az elmúlt két évben újabb növekedés követett. Az LSD és más hallucinogének életprevalencia értéke is 1995 és 2002 között mutatja a jelentősebb növekedést, azóta pedig némi ingadozással inkább a csökkenő elterjedtség a jellemző. A kokain és heroin életprevalencia értéke az 1992-2007 közötti időszakban stabilan alacsony elterjedtségre utal a fővárosi 8-10. évfolyamos fiatalok körében. Végül a GHB fogyasztására 2003 óta terjed ki a kutatás, elterjedtsége azonban változatlanul igen csekély mértékű.

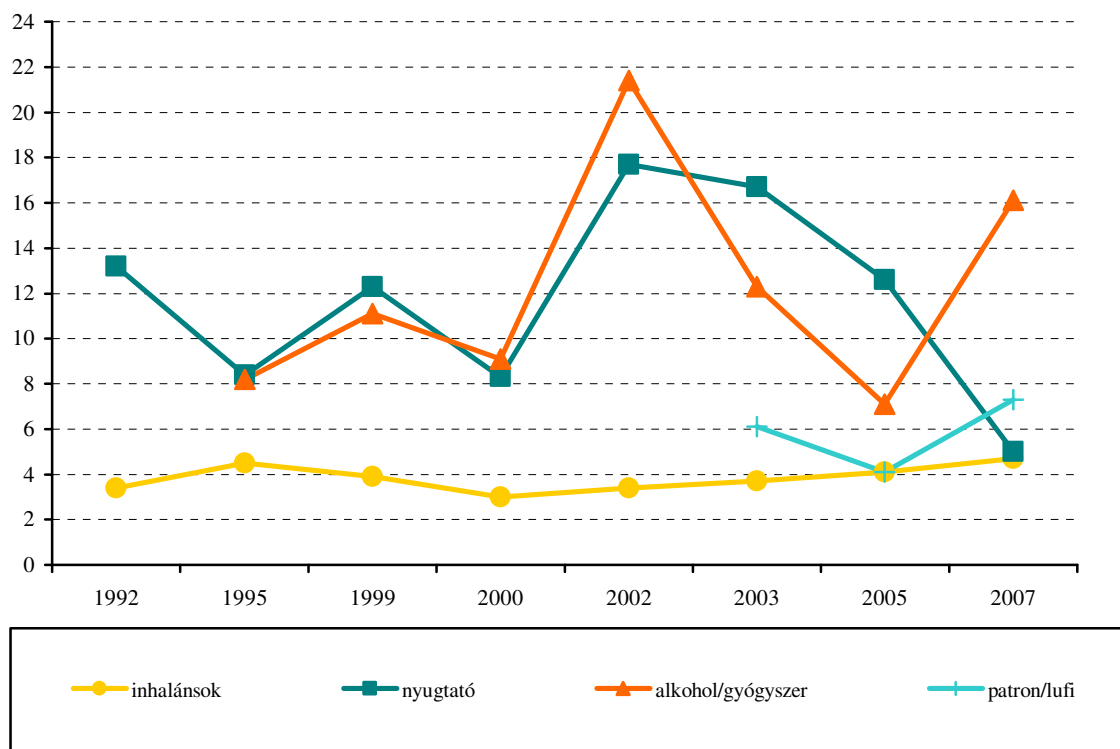
Tiltott szerek életprevalencia értéke 1992 és 2007 között

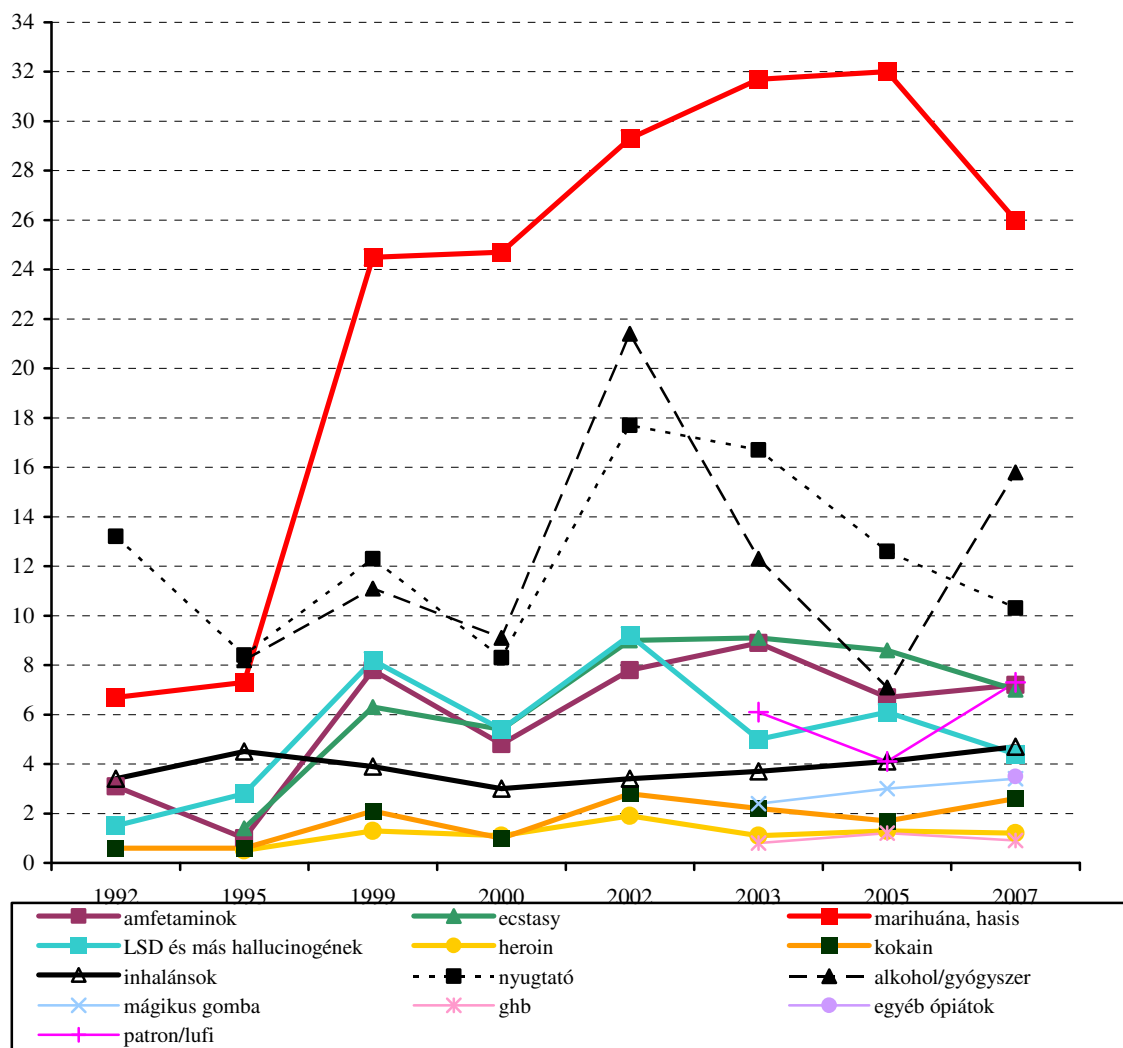
A visszaélésre alkalmas legális szerek közül egyértelműen az orvosi javaslat nélküli nyugtató/altató valamint a gyógyszer és alkohol együttes fogyasztása a legelterjedtebb a fővárosi fiatalok között. Mindkét szer életprevalenciája 2002-ben éri el a legmagasabb értéket. Azóta a nyugtató fogyasztás folyamatosan csökken. A gyógyszer és alkohol együttes fogyasztása a 2005-ig tartó csökkenés után 2007-ben újabb jelentős növekedést mutat. A szipuzás meglehetősen stabil elterjedtségű a fővárosi fiatalok körében. Az 1995 és 2000 közötti enyhe csökkenés után az utóbbi évek adatai újra a szipuzás csekély mértékű terjedését mutatják. A patron/lufi használatra 2003 óta terjednek ki az adatfelvételek, és az adatok 2003-

hoz, és különösen 2005-höz képest jelentős növekedést mutatnak. Így ma a patron/lufizás nemcsak a 8-10 évfolyamos, hanem a 10. évfolyamos fővárosi diákok között is az egyik legelterjedtebb szerfogyasztási formává vált, elterjedtsége ebben a korosztályban az életprevalencia értékek alapján megegyezik az ecstasy és az amfetaminok elterjedtségével.

Egyéb visszaélésre alkalmas szerek életprevalencia értéke 1992 és 2007 között

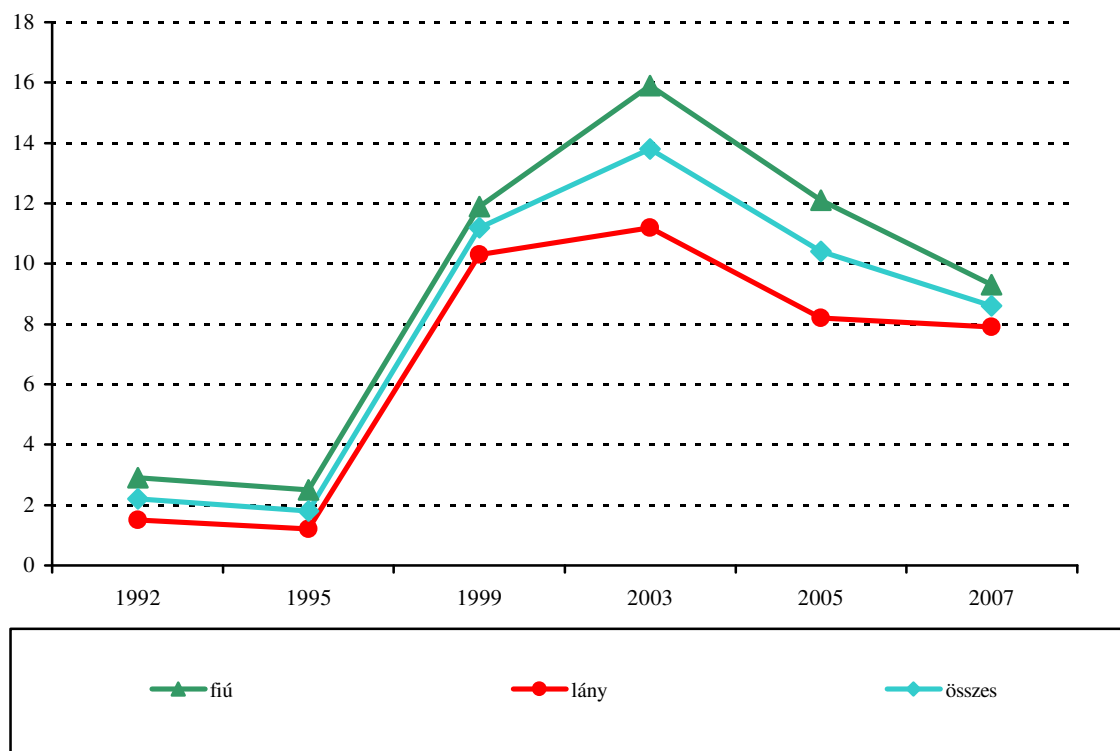
Tiltott és legális szerek életprevalencia értéke 1992 és 2007 között a 10. évfolyamos fővárosi diákok körében

Statistikailag értelmezhető *havi prevalencia értékkel* csupán a marihuána esetében rendelkezünk. Míg a marihuána fővárosi diákokra vonatkozó életprevalencia értékei fiúknál és lányoknál egyaránt 2003-ig mutattak növekedést, utána stagnálás, majd 2007-ben csökkenés következett be, addig *a marihuána fogyasztás havi prevalencia értéke egyértelműen 2003-ban mutatja a legmagasabb értékét*. A fiúknál 2005-ben és 2007-ben is egyértelműen csökkent az előző hónapban marihuánát fogyasztók aránya. A lányoknál a csökkenés 2003 és 2005 között volt egyértelmű, 2005 és 2007 között pedig inkább a változatlanosság volt egyértelmű. Így ma a havi rendszerességgel marihuánát fogyasztó lányok aránya megközelíti a fiúk arányát a fővárosban. *Összességében tehát, míg 1995 és 2003 között*

a marihuána havi prevalencia értéke 7,6-szorosára nőtt a fővárosi 10. évfolyamon tanuló diákok körében, addig 2007-ben a havi prevalencia érték alig kétharmada a 2003.évi adatoknak.

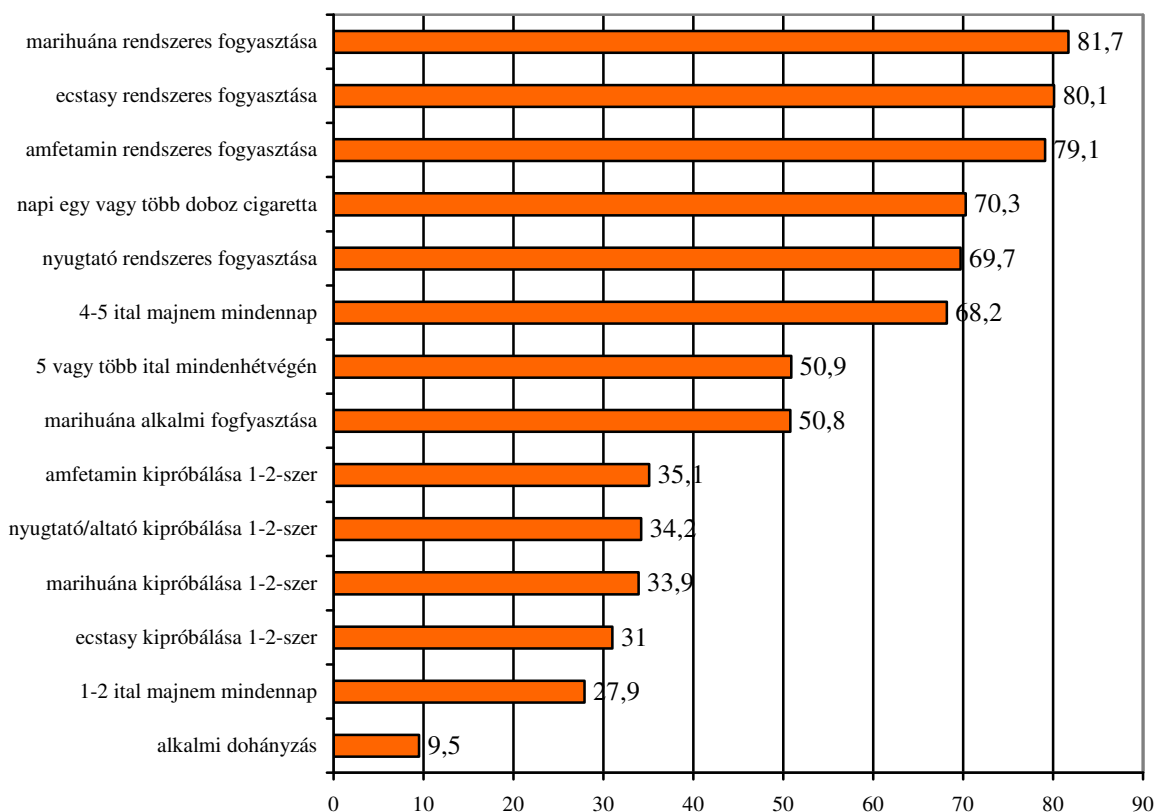
Marihuána havi prevalencia értéke nemenként

3.4. Attitűdök

A 2007. évi adatfelvétel során a diákok drogokkal kapcsolatos attitűdjét a „mennyire tartja veszélyesnek a fogyasztást” kérdéssel mértük. A korábbi adatfelvételekhez képest a 2007. évi kérdőívben a vizsgált szerek listája jelentősen lerövidült, és csak a legelterjedtebb szerekre terjedt ki.

Az egyes fogyasztási formákat nagyon veszélyesnek tartók aránya

A válaszok alapján képzett veszélyességi rangsor arra utal, hogy ma már *a diákok egyértelmű különbséget tesznek a rendszeres fogyasztás, az alkalmi fogyasztás és a kipróbálás között*. A veszélyességi rangsor élén a marihuána, az ecstasy és az amfetamin – azaz tiltott szerek - rendszeres fogyasztása áll. Bár az e szerek fogyasztását nagyon veszélyesnek tartók aránya gyakorlatilag azonos mind a három szernél, mégis figyelemre méltó, hogy a korábbi évekhez hasonlóan, a három vizsgált szer közül a *marihuánát tartják a legnagyobb arányban veszélyesnek a megkérdezett fiatalok*.

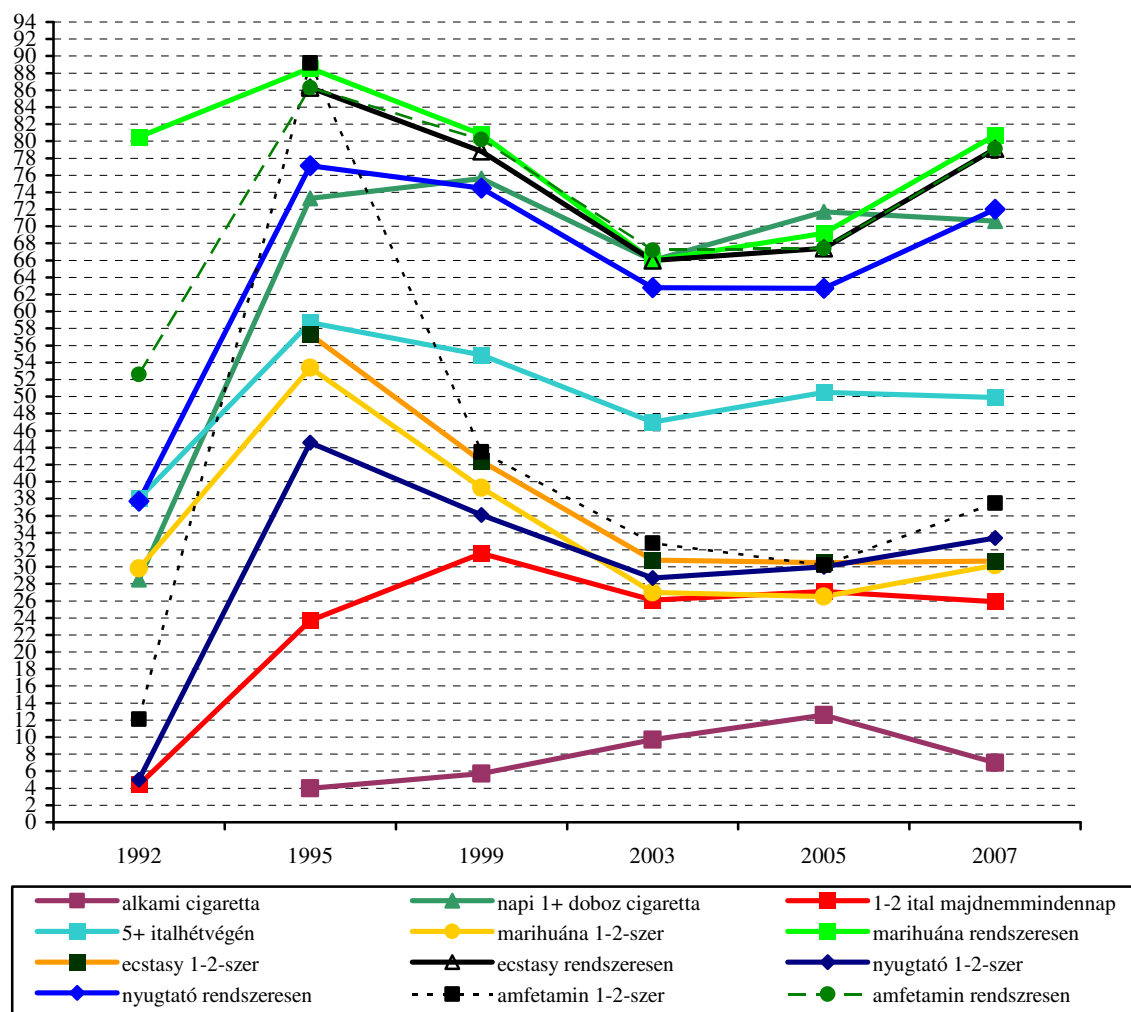
A veszélyesség rangsor *második nagyobb csoportját legális szerek alkotják*: napi egy vagy több doboz cigaretta elszívása, rendszeres nyugtató fogyasztás és a majdnem minden nap elfogyasztott nagyobb mennyiségű alkohol. E három fogyasztási formát nagyon veszélyesnek tartók aránya alig különbözik egymástól. A rangsorban a következő csoportot a hétfégi nagyivás és az alkalmi marihuána fogyasztás jelenti. Mindkét fogyasztási formát a diákok fele tekinti nagyon veszélyesnek. A megkérdezettek több, mint egyharmada tartja nagyon veszélyesnek az amfetaminok, a nyugtató/altató, valamint a marihuána kipróbálását. Ennél valamivel kisebb az ecstasy kipróbálását nagyon veszélyesnek tartók aránya. Azaz, a vizsgált tiltott szerek közül az ecstasy kipróbálását tartják a legkevésbé veszélyesnek a diákok. A rendszeres, de mérsékel alkoholfogyasztást kevesebben tartják veszélyesnek, mint a tiltott

szerek kipróbálását. A veszélyességi rangsor utolsó helyén az alkalmi dohányzás található, amit a megkérdezett 8-10. évfolyamos diákok csupán 9,5 %-a tartott nagyon veszélyesnek.

A különféle szerek fogyasztását nagyon veszélyesnek tartók arányában 1992 és 2007 között bekövetkezett változás részben követi a fogyasztási adatokban végbement változásokat. 1992 és 1995 között valamennyi szer esetében észleltük a veszélyességi tudat növekedését. Ennek oka azonban akkor még lehetett az, hogy 1992-ben a 11. évfolyamot, tehát idősebbeket kérdeztünk, és lehetett a kérdés módszereiben bekövetkezett változás is. 1995 és 2003 között a legtöbb szer esetében a veszélyességi tudat csökkenését észleljük (csökken a fogyasztást nagyon veszélyesnek tartók aránya). 2003-ban trendváltás látszik bekövetkezni, és a csökkenő tendencia a legtöbb szer esetében megáll, vagy pedig megfordul a trend, és 2003-2007 között növekszik azoknak az aránya, akik a szerek fogyasztását nagyon veszélyesnek tartják. Legegyértelműbb és leghatározottabb növekedés a marihuána, ecstasy, amfetaminok és a nyugtató/altató rendszeres fogyasztását nagyon veszélyesnek tartók arányában következett be. 2003-hoz és 2005-höz képest is növekedést mutat (bár kisebb mértékűt) az alkalmi marihuána és nyugtató/altató fogyasztást nagyon veszélyesnek tartók aránya. 2003 és 2007 között a veszélytudat egyértelmű csökkenése csupán az alkalmi dohányzás esetében következett be.

Nem változott jelentősen a fiatalok megítélésében a szerek veszélyességi rangsora sem. 2005. év kivételével valamennyi vizsgált évben a rendszeres marihuána fogyasztást tekintették a legveszélyesebb fogyasztási formának. Ezt követte az amfetaminok, ecstasy, valamint a nyugtatók/altatók rendszeres fogyasztása, valamint a napi egy vagy több doboz cigaretta elszívása. A hétfégi nagyivás a többi szerekhez képest a közepes veszélyességű fogyasztási formák közé tartozik a megkérdezett fiatalok véleménye alapján. Az alkalmi szerfogyasztás és a rendszeres, de mérsékelt alkoholfogyasztás egyre inkább a kevésbé veszélyesnek tartott fogyasztási formák közé tartozik. Bár az alkalmi dohányzás veszélyességének megítélése 2005-ig növekvő tendenciát mutat, a vizsgált 12 év során végig a legkevésbé veszélyes magatartásformának találták a 10. évfolyamos fővárosi diákok.

A különféle szerek fogyasztását nagyon veszélyesnek tartók aránya 1992-2007 között

4. Összegzés

- A 2007-ben megkérdezett 8-10. évfolyamos fővárosi diákok kétharmada dohányzott már az életben, egyharmaduk dohányzott az előző hónapban és *22,1 % dohányzik napi rendszerességgel*. A legtöbb mutató alapján a lányoknál elterjedtebb a dohányzás, mint a fiúknál.
- *A dohányzás főbb prevalencia értékeinek 2003-ig tartó növekedését az elmúlt 4 évben csökkenés követte*. Különösen jelentős volt a csökkenés a naponta dohányzó fiúk arányában.
- *A megkérdezett fiatalok 94,2%-a fogyasztott már életében alkoholt. Az előző évben fogyasztók aránya 84,5%, az előző hónapban 59,9% fogyasztott alkohol, a havi hat vagy többszöri fogyasztók aránya 15,3%*. Élet és éves prevalencia értékek a lányoknál, a havi, illetve a havi rendszeresebb fogyasztásra utaló adatok pedig a fiúknál magasabbak.
- Az alkoholfogyasztás élet és éves prevalencia értékei hosszabb távon is stabilitást mutatnak, a havi és a havi rendszeresebb fogyasztás adatai pedig inkább növekedést mutatnak az elmúlt 12 év alatt.
- Az alkoholfogyasztás adatai alapján korábban megfigyelt nemek közötti közeledés az utóbbi években megállni látszik, sőt a havi prevalencia értékek és a havi rendszeresebb fogyasztás adatai a nemek közötti újra növekvő különbséget mutatják.
- Az italfajtánkénti havi prevalencia értékek alapján a fiúknál a bor, tömény, sör, alcopop az elterjedtségi sorrend, a lányoknál pedig a bor, tömény, alcopop, sör. A rendszeresebb fogyasztás alapján a fiúknál a sör, tömény, bor alcopop, lányoknál bor tömény alcopop sör. Az italfajtánkénti havi prevalencia értékek mindkét nemnél a bor terjedését és a tömény visszaszorulását mutatják. A sör elterjedtsége a fiúknál változatlan, lányoknál csökkenő arányú. Ugyanakkor egyre egyértelműbben van jelen a fiatalok – és főleg a lányok – alkoholfogyasztásában az alcopop.
- A havi prevalencia értékektől eltérően az utolsó fogyasztási alkalomra vonatkozó adatok, és különösen a nagyobb mennyiségű fogyasztás adatai változatlanul a tömény italok dominanciáját mutatják.

- *A megkérdezett fiatalok több mint fele volt részeg az életben és több mint egynegyede az előző hónapban (a régi kérdés alapján). A havi lerészegedés aránya a lányoknál megközelítően hasonló arányú, mint a fiúknál.*
- *Nagyivásról – öt vagy több ital egyszerre történő elfogyasztásáról – a megelőző hónapban, a fiatalok több, mint egyharmada számolt be.*
- *A lerészegedés havi prevalencia értéke a 1995 és 2005 között bekövetkezett növekedés után enyhe csökkenést mutat 2007-ben, amely csökkenés a fiúk fogyasztási szokásaiban bekövetkezett változásnak köszönhető. A lányoknál 2003 és 2007 között inkább a változatlanság volt a jellemző*
- *Nagyivás havi prevalencia értéke több mint kétszeresére nőtt 1995 és 2007 között, azaz a növekedés az elmúlt 12 évben állandó volt. A növekedés mind két nemnél megfigyelhető, de a lányoknál sokkal nagyobb mértékű volt, mint a fiúknál.*
- *Összességében az alkoholfogyasztás számos mutatója javult az elmúlt években. Ugyanakkor a nagyivás növekvő tendenciája arra utal, hogy a fiatalok alkoholfogyasztására egyre inkább a ritka de nagymennyiségű alkoholfogyasztás válik jellemzővé.*
- *2007-ben a 8-10. évfolyamosokra vonatkozó adatok alapján a tiltott szer életprevalencia értéke 22,7%, a droghasználati célú szerfogyasztás 28 %, az orvosi javaslat nélküli gyógyszerfogyasztás 17,9 %, összes szerfogyasztás életprevalencia értéke pedig 34,4 %. Hagyományosan a fiúknál a tiltott szerek és a droghasználati célú szer fogyasztás, lányoknál pedig a visszaélészerű gyógyszerfogyasztás az elterjedtebb.*
- *A gyógyszert fogyasztók fele, és a tiltott szert valamint droghasználati célú szert fogyasztók 30 %-a csupán próbálkozó. A nagyobb gyakoriságú 10 vagy többszöri fogyasztás a droghasználati célú szerekre jellemző inkább (38,4%), míg a gyógyszerfogyasztók csupán 16,5 %-a fogyaszt nagyobb gyakorisággal.*
- *A szerenkénti életprevalencia értékek a korábbi évekhez hasonlóan arra utalnak, hogy változatlanul a marihuána a legelterjedtebb szer a fővárosi fiatalok körében, ezt követi az alkohol gyógyszerrel együtt történő fogyasztása, az orvosi recept nélküli nyugtató/altató fogyasztás, a patron/lufi használat, szipuzás, majd pedig a marihuánán kívüli tiltott szerek, elsősorban az ecstasy és az amfetaminok fogyasztása.*
- *A tiltott szerek és a droghasználati célú szerek életprevalencia értéke az 1995 és 2003 között tapasztalt növekedés után 2003 és 2005 között stagnálást, 2005 és 2007 között*

pedig csökkenést mutat. Ez a csökkenés egyértelműen a marihuána életprevalencia értékében bekövetkezett csökkenésnek köszönhető.

- *A marihuána fogyasztás havi prevalencia értékei az 1995-2003 közötti jelentős növekedés után 2003-2007 között szintén egyértelmű és határozott csökkenést mutatnak.* A csökkenés a fiúknál nagyobb mértékű volt, mint a lányoknál, és így 2007-ben a két nemet jellemző havi prevalencia érték hasonló volt.
- *A marihuánán kívüli tiltott szerek az 1995-1999 között bekövetkezett növekedés után az elmúlt nyolc évben változatlan életprevalencia értéket mutatnak.*
- *Az orvosi javaslat nélküli gyógyszer fogyasztás életprevalencia értéke a 2003-ig tartó növekedés után 2003-hoz képest csökkenést, 2005-höz képest pedig enyhe növekedést mutat.* A csökkenés elsősorban a lányok prevalencia értékében bekövetkezett változásnak köszönhető.
- Figyelemre méltóan stabil a szipuzás elterjedtsége a fővárosi fiatalok körében. A 2007. évi életprevalencia értékek – csekély ingadozás után – megegyeznek az 1995. évi életprevalencia értékekkel.
- *Az attitűdökben bekövetkezett változások a fogyasztási adatokban bekövetkezett változásokhoz hasonló tendenciát mutatnak.* 1995 és 2003 között a legtöbb vizsgált szer fogyasztását veszélyesnek tartók aránya csökkent. 2003-ban megfordul a tendencia, és a 2005. évi és a 2007. évi adatok már arra utalnak, hogy a legtöbb szer esetében a veszélyeszelés csökkenése megáll sőt, számos szer esetében növekszik a fogyasztást veszélyesnek tartók aránya.

Irodalom

- Bjarnason, Thoroddur, Andersson, Barbro, Choquet, Marie, Elekes, Zsuzsanna, Morgan, Mark, Rapinett, Gertrud (2003): Alcohol Culture, Family Structure and Adolescent Alcohol Use: Multi-Level Modeling of Frequency of Heavy Drinking Among 15-16 Year Old Students in Eleven European Countries. 2003. *Journal of Studies on Alcohol*, vol. 64. Nu. 2. 2003. p: 200—209
- Elekes Zsuzsanna (1993): *Magyarországi droghelyzet a kutatások tükrében*. OAI, Budapest
- Elekes Zsuzsanna (1997): Devianciák, mentális betegségek. in: Lévai K., Tóth I. Gy. Szerk: *Szerepváltozások - Jelentés a nők helyzetéről*. Budapest TÁRKI-Munkaügyi Minisztérium-Egyenlő Esélyek Titkársága p:151-169
- Elekes Zsuzsanna (1999): Önbevallásos vizsgálatok Magyarországon a kilencvenes években. In: Ritter I. szerk.: *Jelentés a magyarországi kábítószer-helyzetről*. Budapest 1999. ISMertető Ifjúsági és Sportminisztérium p:121-153
- Elekes Zsuzsanna (2000): Alkoholprobléma az ezredvégi Magyarországon in: Elekes Zs., Spéder Zs. szerk: *Törések és kötések a magyar társadalomban* Budapest. Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság-Századvég Kiadó p:152-169.
- Elekes Zsuzsanna (2002): Egyes deviáns viselkedési formák fontosabb indikátorai *Társadalmijelzőszám-füzetek*. Budapest 2002. KSH (I. fejezet p: 5-29, III. fejezet p:40-49)
- Elekes Zsuzsanna (2004a): A középiskolás fiúk és lányok dohányzási és alkoholfogyasztási szokásaiban bekövetkezett változások 1992-2003. között *Addiktológia* 2004.4: 515-532
- Elekes Zsuzsanna (2004b): *Alkohol és társadalom*. Budapest 2004. Országos Addiktológiai Intézet p:215
- Elekes Zsuzsanna (2005a): A drogfogyasztás nemi mintázata. In: *Szerepváltozások*. ESZCSM-Századvég. Megjelenés alatt.
- Elekes Zsuzsanna (2005b): *Budapesti 9-10. évfolyamon tanuló középiskolások dohányzása és alkoholfogyasztása*. Kutatási beszámoló. Kézirat
- Elekes Zsuzsanna, Paksi Borbála (1996): *A magyarországi középiskolások alkohol és drogfogyasztása*. ESPAD The European School Survey Project on Alcohol and Drugs 1995. Budapest Népjóléti Minisztérium p: 126
- Elekes Zsuzsanna, Paksi Borbála (1999): *Középiskolások alkohol- és drogfogyasztása valamint dohányzása Pest megyében*. Budapest ÁNTSZ Pest megyei intézete p:132.
- Elekes Zsuzsanna, Paksi Borbála (2000): *Drogok és fiatalok. – A középiskolások droghasználata, alkoholfogyasztása és dohányzása az évezred végén Magyarországon* Budapest ISMertető Ifjúsági és Sportminisztérium Kábítószerügyi Koordinációért felelős helyettes államtitkárság. P:136.
- Hibell, B., Andersson, B., Ahlström, S., Balakireva, O., Bjarnasson, T., Kokkevi, A., Morgan, M.(2000): *The 1999 ESPAD Report. The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 30 European Countries Stockholm. CAN, Council of Europe p: 362.
- Hibell, B., Andersson, B., Bjarnasson, T., Ahlström, S., Balakireva, O., Kokkevi, A., Morgan, M (2004): *The ESPAD Report 2003*. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 35 European Countries Stockholm . CAN, Council of Europe p: 436.

Hibell, B., Andersson, B., Bjarnasson, T., Kokkevi, A., Morgan, M., Narusk, A.(1997): *The 1995. ESPAD Report - Alcohol and Other Drug Use Among Students in 26 European Countries*. The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs Stockholm. CAN, Council of Europe p: 294

Paksi Borbála, Elekes Zsuzsanna (2003): A középiskolások drogfogyasztása 2003-ban Budapesten. Helyzetkép és tendenciák. *Addiktológia* 2003. II.3-4. p: 275-304

Paksi Borbála, Elekes Zsuzsanna (2005): *A 9-10. évfolyamos középiskolások drogfogyasztása Budapesten 2004-ben*. Kutatási beszámoló. Kézirat

Paksi Borbála, Elekes Zsuzsanna (2004): A 11-12. évfolyamos középiskolások alkohol- és drogfogyasztása Budapesten 2004-ben. *Addiktológia* 2004.3: 308-330

1. számú melléklet – Regionális szeminárium

Agenda

ESPAD Regional Seminar Central Europe

September 27-28 2006

Corvinus University of Budapest

Room: 297.

Friday

- 9.00 Welcome *Zsuzsanna Elekes and Barbro Andersson*
- 9.15 Introduction *Barbro Andersson*
- 9.45 The Bulgarian project plan *Anina Chileva*
Discussant: Ladislav Czèmy
- 10.45 Break
- 11.15 The Croatian project plan *Marina Kuzman*
Discussant: Alojz Nociar
- 12.15 The FYR of Macedonia project plan *Silvana Onceva*
Discussant: Eva Stergar
- 13.15 Lunch break
- 14.45 The Serbian project plan *Spomenka Ciric-Jankovic*
Discussant: Zsuzsanna Elekes
- 15.45 Break

16.15 The Czech Republic project plan *Ladislav Csèmy and Pavla Lejckova*

-17.15 *Discussant: Marina Kuzman*

19.00- Diner at Vénhajó Restaurant – offered by Hungarian National Focal Point

Saturday

9.30 The Slovenian project plan *Eva Stergar*

Discussant: Spomenka Ciric-Jankowic

10.30 Short break

10.45 The Hungarian project plan *Zsuzsanna Elekes*

Discussant: Silvana Onceva

11.45 The Slovak Republic project plan *Alojz Nociar*

Discussant: Anina Chileva

12.45 Seminar closed *Ulf Guttormsson*

2. számú melléklet –Fókuszcsoporth-kérdőív elemzés (Mahler Balázs)

(Háttér)

A 2007 évi European School Survey Project on Alcohol and other Drugs – ESPAD kutatást megelőzően az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet az ország több pontján általános és középiskolások körében elvégezte a kérdőív és a kérdezési körülmények előzetes tesztelését. A további adatok a fókuszcsoporthot felvezető kérdőív értékelését tartalmazzák.

A kérdőíveket mindösszesen 66 diák töltötte ki az ország öt pontján (Budapest, Gyöngyös, Kaposvár, Szeged, Vát), 58 százalékuk az „A”, míg 42 százalékuk a „B” jelűt, iskolatípusonként az alábbiak eloszlásban:

	Iskola típusa	Fókuszcsoporthon résztvevők száma
Budapest	szakiskola	14
Gyöngyös	szakiskola	14
Kaposvár	gimnázium	13
Szeged	gimnázium	12
Vát	általános iskola	13
	Összesen	66

A válaszadási hajlandóság a megkérdezettek között kiemelkedően magas volt, az adatbázisban gyakorlatilag nem volt hiányzó adat (összesen négy helyen nem szerepelt érték). Az együttműködési hajlandóságot bizonyítja az is, hogy a beszámolók alapján a legtöbb helyszínen a diákokkal jól lehetett közösen dolgozni, véleményeikről számot adtak, érdeklődtek a kutatás iránt, és nem érezték magukat fenyegetve, nem féltették anonimitásukat.

(Formai értékelés)

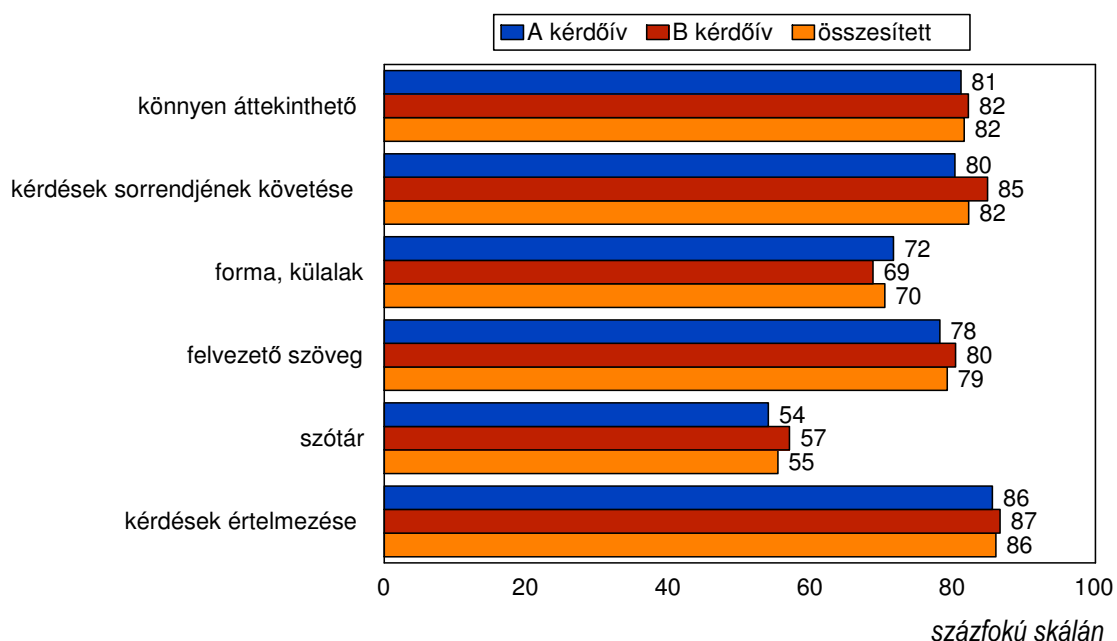
A kérdőív áttekinthetőségéről, a kérdések sorrendjének követhetőségéről és általában a kérdőív formájáról kérdeztük a diákokat. Az „A” és „B” kérdőíveket kitöltők között nem fedezhető fel lényegi elérés a válaszokban, ami azt mutatja, hogy az új kérdőív az első benyomásokra, illetve a formai elemek megítélésére nem volt hatással.

A százfokú skálán mért eredmények jellegzetessége az – mivel klasszikus ötfokú skálából kódoltuk –, hogy a 60 pont feletti értékek valamilyen formában pozitív, a 60-40 pont között felvett

értékek bizonytalan, míg a 40 alatti pontszámok egyértelműen negatív véleményt mutatnak. Ez alapján az ábrán jelölt formai elemek közül mindössze a szótár hasznossága az, amely nem esik bele a pozitív tartományba. A fiatalok könnyen áttekinthetőnek találták a kérdőívet, nem volt problémájuk a kérdések követésével (82-82 pont), pozitívan ítélték meg a kérdőívek formáját, külalakját.

Bár már inkább tartalmi elemnek tekinthető a felvezető szöveg és a kérdések értelmezése, a fókuszcsoporton részt vett diákok válaszaiból kiderül, hogy nem jelentett nekik különösebb problémát a kérdőívben található szövegrészek értelmezése.

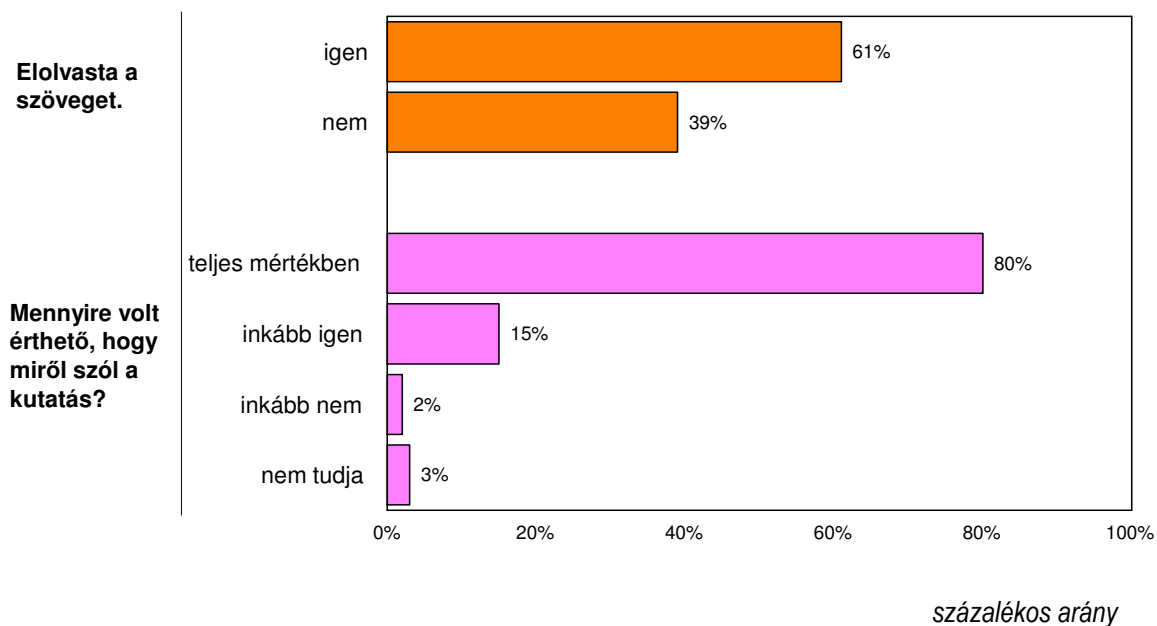
A kérdőív formai értékelése

(Tartalmi értékelés)

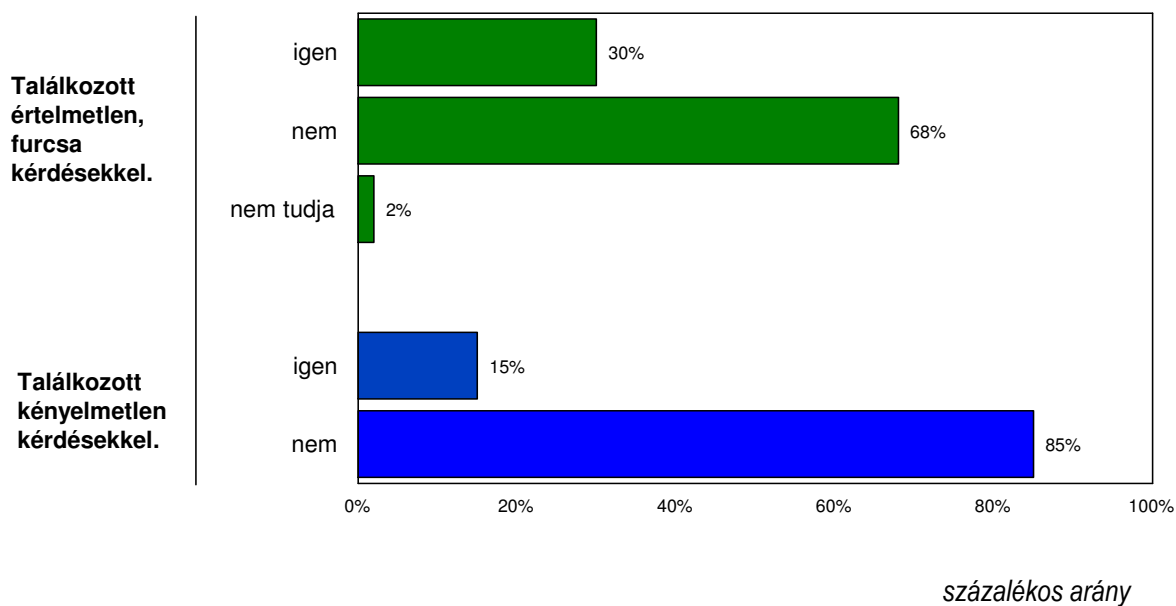
Általánosságban elmondható, hogy az A és B kérdőívet kitöltött tanulók válaszaik között nem volt szignifikáns eltérés egyik kérdés esetében sem, és bár a felvezető szöveg azonos volt, azonban mindkét kérdőív esetében a diákok jelentős része riasztónak találta. Közel 40 százalékuk nem olvasta el, gyakorlatilag bele sem nézett. Ez azonban nem gátolta őket abban, hogy megértsék, miről szól a kutatás, mi a célja. A döntő többség (80 százalékuk) teljes mértékben megértette, 15 százalékuk inkább igen, míg néhányan válaszolták csak, hogy inkább nem. Nem volt olyan diák a megkérdezett 66-ból, aki egyáltalán nem értette volna meg, mi a kutatás célja, még annak ellenére sem, hogy sokan nem olvasták el a felvezető szöveget.

A felvezető szöveg megítélése

A kérdések értelmezésénél kíváncsiak voltunk arra, hogy azok mennyire érthetőek a fiatalok számára, illetve mennyire találják őket furcsának, vagy kellemetlennek.

A kérdések értelmezése

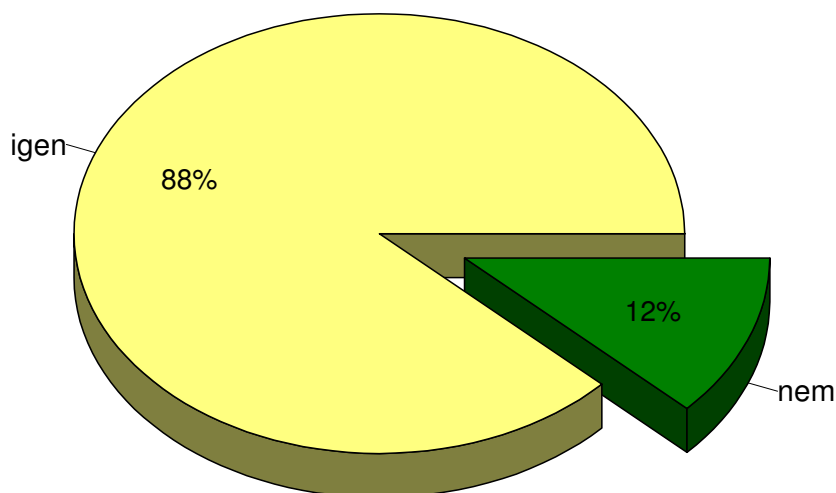

A fókuszcsoporton részt vevők közel egyharmada bizonyos kérdéseket értelmetlennek, furcsának talált, közel 70 százalékuk azonban bevallotta nem találkozott ilyenekkel. Úgy tűnik, hogy a

kérdések egy része kényelmetlennek bizonyult néhányuknak, 15 százalék válaszolta azt a feltett kérdésre, hogy belefutott olyan kérdésbe, amelyre nem szívesen válaszolt.

Mindezek ellenére a megkérdezettek lehetőségeikhez mérten minden kérdésre válaszoltak, mindössze 12 százalékuk jelölte azt a fókuszcsoporthoz elején kitöltött kérdőívben, hogy nem válaszolt minden egyes feltett kérdésre a preteszt kérdőívben. A válaszok ebben az esetben sem különülnek el „A” és „B” kérdőívek mentén, éppen ezért jelen adatbázis alapján nem lehet azt mondani, hogy a válaszadási hajlandóság a két kérdőív esetében eltérő lett volna.

Minden kérdésre válaszoltál?

százalékos arány

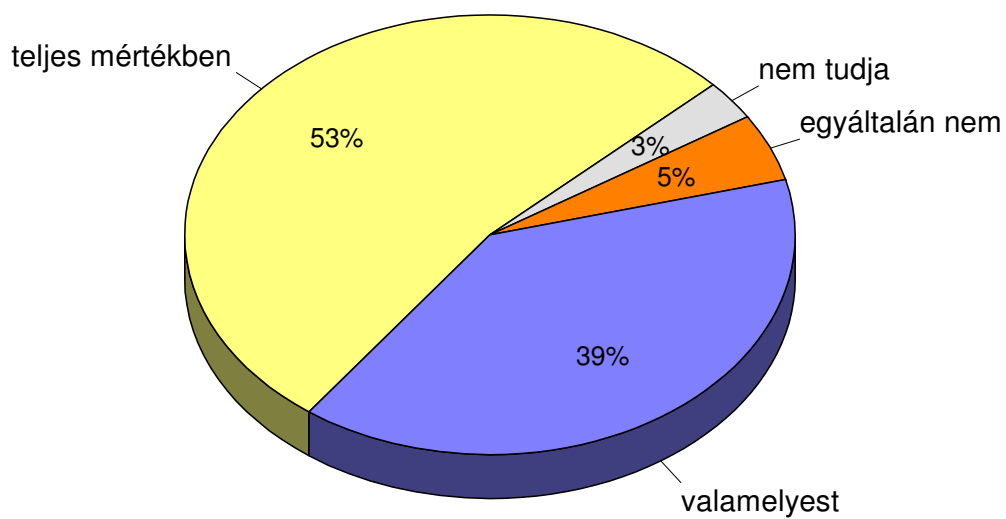
(A kérdezőbiztos értékelése)

Az adatfelvételi körülmények felmérésére volt hivatott a vizsgált utolsó kérdés, amelyben azt kérdeztük meg a diákoktól, hogy mennyire volt megnyerő számukra a kérdezőbiztos, mennyire fogadták bizalmukba.

Az esetek felében a kérdezőbiztos megnyerő volt, a fiatalok bizalmukba fogadták, további 39 százalékuk csupán valamelyest bízott meg benne. Mindössze 5 százalékuk mondta azt, hogy egyáltalán nem bízott meg benne. Mivel az összevetésekből kiderül, hogy ez nem befolyásolta a válaszadási hajlandóságot, ezért a kérdezőbiztossal szemben mutatott szimpátia a kutatás szempontjából úgy tűnik lényegtelen. Azt azonban nem tudjuk, hogy mekkora hatással van a válaszok őszinteségére egy-egy kérdezőbiztos megnyilvánulása, illetve az ő megítélése, éppen ezért

valószínűsíthetően az ideális eset az, ha a kérdező a fiatalok bizalmát megnyeri, és elhiteti, hogy véleményük fontos számunkra.

Mennyire volt megnyerő a kérdezőbiztos

százalékos arány